

січень 2024

Огляд програм Європейського Союзу, доступних для заявників з України

Виконавець:

Зміст

Вступ	3
Досвід роботи українських інституцій місцевого і регіонального рівня з європейськими програмами	5
Коротко про основні програми і фонди ЄС	7
Програми підтримання України в межах політики сусідства	9
Програми міжрегіональної, транскордонної та транснаціональної співпраці	11
Польща – Україна	13
Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна	15
Румунія – Україна	16
Чорноморська програма	16
Програма Дунайського регіону	17
Interreg Europe	18
URBACT	20
Секторальні програми ЄС, відкриті для України	23
Програма LIFE	23
Програма Horizon Europe	24
Програма ERASMUS+	27
Програма «Єдиний ринок» (The Single Market Programme, SMP)	30
Програма «Креативна Європа» (The Creative Europe Programme)	33
Програма «Цифрова Європа» (The Digital Europe Programme, DIGITAL)	35
Програма ЄС «Механізм “Сполучення Європи”» (Connecting Europe Facility, CEF)	36
Програма EU4HEALTH	38
Механізм цивільного захисту ЄС (Union Civil Protection Mechanism, UCPM)	39
Фінансовий інструмент ЄС для України (Ukraine Facility)	41
Інформація про актуальні конкурси заявок	43
Особливості та етапи підготовки проєктної заявки	45
Висновки та рекомендації	56
Література	58

Вступ

Цей посібник має на меті зорієнтувати майбутніх проєктних менеджерів в основних наявних перспективних можливостях залучення ресурсів із програм, які фінансуються ЄС, допомогти моніторити такі можливості й готувати проєктні заявки до подання.

Україна вже має доступ до низки таких програм, які фінансуються з бюджету ЄС, але в процесі євроінтеграції можливості залучення європейських ресурсів будуть розширюватися, як і коло завдань, на вирішення яких вони будуть спрямовуватись.

28 лютого 2022 року наша країна подала заявку на членство в ЄС, за висновками Європейської Комісії 23 червня Європейська Рада ухвалила історичне рішення про надання Україні статусу країни-кандидата на членство в ЄС. У грудні 2023 року лідери країн ЄС ухвалили рішення про початок переговорів з Україною щодо вступу до Євросоюзу. Наступним кроком має стати процес перемовин щодо членства в ЄС, який передбачає визначення завдань, котрі Україна має виконати, щоб підготуватись до цього й відповідати критеріям, які ЄС висуває до своїх членів.

З кожною країною-кандидатом така робота проводиться за 35 напрямками (сільське господарство та сільський розвиток, транспортна політика, податки, соціальна політика та зайнятість, регіональна політика та координація структурних інструментів, навколишнє середовище, фінансовий контроль тощо), і за кожним визначається, які країна має зробити зміни і яким чином. Це означає, що на шляху від кандидатства до членства в ЄС Україні потрібно буде виконати велику «домашню роботу» як на державному рівні (зокрема у сфері законодавства і розбудови інституцій), так і на регіональному та місцевому рівнях (для реалізації європейських стандартів і директив у різних сферах).

ЄС на цьому шляху підтримує країни-кандидатки у межах так званого інструменту допомоги перед вступом (The Instrument for Pre-accession Assistance, IPA), який передбачає надання країні-кандидатці фінансової й технічної допомоги для проведення необхідних реформ та змін. У межах кожного семирічного програмного періоду на ці цілі в бюджеті ЄС передбачаються спеціальні кошти, так, зокрема, у поточному періоді 2021–2027 рр. це більше ніж 14 млрд євро. Країна-кандидатка отримує також доступ до інших програм та ініціатив ЄС, які дозволяють їй залучати і технічну допомогу, і фінансові ресурси.

Однак Україна цей шлях буде проходити в особливих умовах, захищаючись від російської агресії і в майбутньому долаючи її наслідки. Тому 20 червня 2023 року Європейська Комісія запропонувала створити новий спеціальний фінансовий інструмент для підтримки відновлення, реконструкції та модернізації України – Ukraine Facility, який має забезпечити узгоджену та передбачувану підтримку України на 2024–2027 роки в розмірі до 50 млрд євро і який замінить традиційний інструмент IPA.

Деталі використання цього інструменту підтримки України на шляху до членства, як і можливості долучення до інших програм ЄС ще розробляються, але вже сьогодні зрозуміло, що основною можливістю для залучення ресурсів на місцевому та регіональному рівнях як через уже відкриті для України програм ЄС, так і через ті, які будуть відкриті в майбутньому, є підготовка і подання проєктних заявок, на основі яких відбувається відбір проєктів для фінансування на конкурсній основі. Кожна з програм ЄС має свої вимоги до таких заявок, але є й деякі загальні алгоритми їх підготовки. При цьому мова йде не лише про формування певного набору документів.

Підготовка якісної заявки – це фактично повноцінне планування майбутньої реалізації проєкту, й оцінка якості цього планування є одним із ключових критеріїв при оцінюванні проєктних заявок. Тому спроможність у сфері проєктного менеджменту – одна з ключових компетенцій, розвиток якої нагально необхідний для місцевих і регіональних органів влади в нинішній Україні.

Цей посібник містить резюме вибіркового дослідження досвіду роботи з європейськими програмами на регіональному та місцевому рівнях у Вінницькій, Львівській та Полтавській областях, загальну інформацію про основні програми ЄС, характеристику програм, які відкриті для українських заявників, покликання на основні джерела, з яких можна отримати інформацію про актуальні конкурси проєктних заявок, а також про загальні особливості підготовки таких заявок.

Посібник було розроблено в межах програми **«Відновлення і стійкість»**, яка впроваджується **Фондом Східна Європа** коштом **Федерального уряду Німеччини** за підтримки **Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH**. Головна мета програми – допомогти обласним державним адміністраціям, муніципалітетам та агенціям регіонального розвитку України набути та вдосконалити знання і навички їхніх спеціалістів у сфері управління проєктами. Інформація, узагальнена у цьому посібнику, робить його корисним путівником як для учасників програми, так і для всіх інших публічних службовців, які прагнуть ефективно впроваджувати проєкти у своїх громадах.

Авторами посібника є кандидат психологічних наук, експерт у сфері місцевого та регіонального розвитку **Мирослав Кошелюк** та докторка філософії з європейських студій та соціології **Лаура Трофін**.

Досвід роботи українських інституцій місцевого і регіонального рівня з європейськими програмами

Українські інституції місцевого та регіонального рівнів уже мають чималий досвід роботи з європейськими програмами. З метою вивчення основних набутків цього досвіду у вересні 2023 року в межах програми «Відновлення і стійкість» було проведено вибіркове опитування обласних військових адміністрацій (ОВА), органів місцевого самоврядування (ОМС) та Агенцій регіонального розвитку (АРР), до сфери яких належать питання реалізації проєктів фінансової допомоги, у трьох областях: Вінницькій, Львівській та Полтавській. В опитуванні взяли участь 13 респондентів, більшість учасників – 10 із 13 – керівники середньої та вищої ланки відповідних інституцій, пов'язані з проєктною діяльністю.

Дослідження показало, що на місцевому та регіональному рівні є інституції, які мають уже значний досвід роботи з міжнародними проєктами (серед опитаних 5 мали більше 11 років досвіду), але водночас до цієї роботи залучаються й «початківці» (2 працювали у цій сфері менше року). Відповідно відрізняється і кількість проєктів, які перебувають у процесі реалізації або вже завершені (від декількох до більше ніж 150), й обсяг залучених при цьому ресурсів (від декількох десятків тисяч до навіть декількох сотень мільйонів євро). Той факт, що інституції, які активно працюють з європейськими програмами, залучають значні кошти, свідчить про наявність великого потенціалу, який існує в такій роботі. Однак, далеко не всі відповідні інституції повною мірою його використовують і досягають хороших результатів.

Серед проблем і труднощів, з якими стикались учасники опитування при роботі з такими програмами, були названі:

- необхідність готувати текстові матеріали англійською мовою;
- високий рівень формалізації вимог з боку донорів;
- необхідність чітко визначати цілі й завдання проєкту;
- недостатній рівень кваліфікації проєктантів та підрядників;
- складність налагодження комунікації зі стейкхолдерами, партнерами з проєкту (залученими громадами, представниками бізнесу тощо);
- деякі аспекти фінансового менеджменту (тривалий час отримання коштів від грантодавця, особливості роботи з коштами в умовах воєнного стану тощо).

Частина учасників покликала на складність роботи з міжнародними програмами в умовах воєнного часу в цілому. Окрему позицію становлять проблеми, котрі певною мірою стосуються якості проєктного менеджменту, зокрема опитування показало, що на практиці залучення до подання проєктних заявок переважно залишається ініціативою окремих управлінців та залежить від їх власних компетенцій і особистісних характеристик. Крім того, опитані вказують, що в реальному досвіді наявні випадки нецільового залучення працівників до таких видів роботи. Наприклад, традиційно до управління проєктами залучаються проєктні менеджери, для яких це є або основним профілем роботи, або спеціально покладеними на них додатковими обов'язками. Натомість подекуди ініціаторами подання заявки виступають працівники інших відділів, не пов'язаних

з проєктною роботою, а проєктні менеджери залучаються до виконання іншої поточної діяльності відповідної інституції.

Для деяких інституцій з місцевого бюджету додатково виділяється певний фінансовий ресурс на якісне професійне навчання фахівців, але переважно кожна інституція організовує проєктну роботу самостійно без визначених однакових патернів організації процесу управління проєктами, що уповільнює роботу та знижує кількість ініціатив.

Загальні висновки дослідження такі:

- як правило, у респондентів немає сталого підходу до організації процесу управління проєктами та навичок стратегічного планування;
- респондентам та їхнім інституціям бракує необхідних знань та навичок у сфері проєктного менеджменту;
- існує перевантаженість основною роботою, і робота над проєктами організовується за залишковим принципом.

Проведене вибіркове опитування підтверджує, що, попри подекуди значний досвід роботи з проєктами, які реалізуються і можуть реалізовуватись у межах програм за підтримки ЄС, на місцевому та регіональному рівні, залишається необхідність, з одного боку, більш системного підходу до налагодження проєктної роботи на інституційному рівні і, з іншого, підвищення компетенції фахівців, які залучені до такої роботи, у сфері проєктного менеджменту в цілому.

Використання викладених нижче матеріалів як у процесі самостійного ознайомлення, так і в ході цільових тренінгів має сприяти підвищенню ефективності роботи відповідних інституцій.

Коротко про основні програми і фонди ЄС

Ідея ЄС значною мірою базується на тому, що, об'єднуючи зусилля й усуваючи різного роду бар'єри для співпраці, країни, його члени, виграють від синергії. У межах такої співпраці країни-члени ЄС визначають спільні цілі і за рахунок спільного бюджету формують програми й фінансові інструменти, які допомагають їх реалізовувати. Так, нинішній склад Єврокомісії визначив шість таких пріоритетів:

- Європейський зелений курс;
- Готовність до цифрової ери;
- Економіка, яка працює для людей;
- Європа з більш сильними позиціями у світі;
- Промотування європейського способу життя;
- Новий поштовх для європейської демократії.

Відповідно до цих пріоритетів розробляються програми і визначаються інструменти для їх реалізації. Програмний період становить сім років і, відповідно, програми, які реалізуються у цей момент, обмежені в часі 2021–2027 роками.

Здебільшого доступ до таких програм мають країни-члени ЄС, до деяких – країни-кандидати на членство в ЄС. Є також окремі програми, дія яких поширюється або спрямована на країни-сусіди. Відповідно, Україна як країна-сусід досі мала доступ лише до деяких програм ЄС. З набуттям статусу країни-кандидата цей доступ для України розширюється. Нові інструменти її підтримки наразі розробляються і розглядаються детальніше далі. Але лише з набуттям членства Україна зможе мати повноцінний доступ до розвиткових механізмів ЄС, а також зі свого боку впливати на формування європейських політик і програм.

Загалом усі програми ЄС згруповані за шістьма напрямками:

- єдиний ринок, інновації та цифрові технології;
- згуртованість і цінності ЄС;
- природні ресурси й навколишнє середовище;
- міграція й управління кордонами;
- безпека й оборона;
- країни-сусіди і світ.

На кожну програму в спільному бюджеті ЄС передбачається виділення на програмний період певних коштів, які розподіляються у вигляді субсидій для певних країн чи регіонів, грантів, які розподіляються на конкурсній основі, позик або гарантій під кредити. За реалізацію програм відповідають профільні директорати Європейської комісії. Фінансування частини програм здійснюється через фонди, які здебільшого надають підтримку за різними програмами.

З урахуванням інтересів місцевого та регіонального розвитку в перспективі заслуговують на увагу програми, які реалізуються в межах європейської регіональної політики. Її центральною ідеєю є реалізація політики згуртованості, яка спрямована на те, щоб ЄС був справді об'єднаною Європою. Її фокусом є подолання диспропорцій у розвитку різних країн і регіонів, які можуть розділяти людей. Ця політика є найбільшою інвес-

тиційною політикою ЄС, і на неї спрямовується практично третина спільного бюджету ЄС – 392 млрд євро в поточному програмному періоді. Відповідно більша частина коштів зосереджена на підтриманні слабших країн і регіонів й налагодженні їхньої співпраці з сильнішими країнами-учасниками союзу. Фінансування цього напряму здійснюється через так звані структурні фонди, яких на сьогодні є чотири:

- Європейський фонд регіонального розвитку ([The European Regional Development Fund \(ERDF\)](#)), з якого здійснюються інвестиції у розвиток міст і регіонів;
- Фонд згуртованості ([The Cohesion Fund \(CF\)](#)), з якого здійснюються інвестиції в охорону навколишнього середовища і транспорт у менш заможних країнах ЄС;
- Європейський соціальний фонд ([The European Social Fund Plus \(ESF+\)](#)), фінансування з якого спрямоване на підтримання зайнятості й формування справедливого і соціально інклюзивного суспільства;
- Фонд справедливого переходу ([The Just Transition Fund \(JTF\)](#)), фінансування з якого спрямоване на підтримання регіонів, які найбільше страждають від переходу до кліматичної нейтральності.

Пряме підтримання з цих фондів можливе тільки для країн ЄС. Україна зможе претендувати на фінансування тільки після набуття статусу члена ЄС. Ураховуючи те, що за економічними показниками Україна зараз відстає від більш розвинутих європейських країн, а внаслідок російської агресії економічна ситуація ще погіршилась, вона ще тривалий час буде серед слабших країн Європи.

Наразі для України доступні програми ЄС, які розглядаються нижче:

- програми підтримки України в межах політики сусідства;
- програми транскордонної і транснаціональної співпраці (у межах Interreg);
- окремі секторальні програми;
- невдовзі має запрацювати новий інструмент, який розробляється спеціально для України, – Ukraine Facility.

Програми підтримання України в межах політики сусідства

Україна посідає важливе місце серед країн-сусідів ЄС, і в межах політики сусідства ЄС уже багато років підтримує Україну на шляху трансформації та реформ. У 2009 році була започаткована ініціатива ЄС щодо запровадження політики «Східного партнерства», яка поширювалась на шість східноєвропейських пострадянських держав: Азербайджан, Білорусь, Вірменія, Грузія, Молдова, Україна (з червня 2021 року участь Білорусі у «Східному партнерстві» була призупинена).

Ця ініціатива є частиною політики сусідства, яка переважно фінансується у межах визначених інструментів її підтримання. У цьому програмному періоді це є визначений інструмент сусідства, розвитку та міжнародного співробітництва «Глобальна Європа» (the Neighbourhood, Development and International Cooperation Instrument – Global Europe, NDICI-Global Europe), який, серед іншого, має на меті сприяння зміцненню партнерства з країнами, що не входять до ЄС, у тому числі з європейськими сусідами, на основі взаємних інтересів і відповідальності, з метою сприяння стабілізації, належному управлінню та стійкості. [Детальніше про цей інструмент.](#)

Більшість із тих проєктів та програм, які наразі реалізуються в Україні в різних сферах, підтримується саме за рахунок цього інструменту. Загалом, за інформацією сайту [«Прямуємо разом»](#), в Україні на цей момент реалізується понад 250 програм і проєктів на кошти ЄС. Опис цих проєктів представлений на сайті у розділі [«Проєкти»](#) і [на сайті](#) про співпрацю Європейського Союзу (ЄС) з країнами Східного партнерства.

Такі проєкти переважно належать до категорії міжнародної технічної допомоги, яка передбачає надання Україні й окремим її інституціям консультативної допомоги та експертизи на безоплатній та безповоротній основі.

Переважно ці проєкти спрямовані на підтримання демократії та верховенства права, захист прав людини, включаючи гендерну рівність, підтримання організацій громадянського суспільства, зміцнення миру і стабільності, запобігання поширенню бідності, розв'язання таких глобальних проблем, як зміна клімату, захист біорізноманіття та навколишнього середовища тощо. На сьогодні серед них з'являються також проєкти, які мають на меті підтримання України в умовах російської агресії та подолання її наслідків.

На поточний програмний період ЄС визначив п'ять пріоритетних напрямів підтримання України:

- **Пріоритетна сфера 1:** стійка та інтегрована економіка;
- **Пріоритетна сфера 2:** підзвітні установи, верховенство права та безпека;
- **Пріоритетна сфера 3:** захист довкілля та стійкість до змін клімату;
- **Пріоритетна сфера 4:** стійка цифрова трансформація;
- **Пріоритетна сфера 5:** стійке, гендерно зрівноважене, справедливе та інклюзивне суспільство.

Ключові програми, які реалізуються відповідно до цих пріоритетів, спрямовані на підтримання ключових реформ – U-LEAD (децентралізація), EU4PAR (реформа державного управління), EU4PFM (управління державними фінансами), EUACI (антикорупційна ініціатива ЄС), EU4Digital (гармонізація цифрових ринків), EU4 Environment (управління

навколишнім середовищем, лісове господарство), EU4Energy (енергетичні ринки), EU4Business (конкурентоспроможність МСП та інтернаціоналізація), EU4Skills (реформа професійно-технічної освіти) і EU4ResilientRegions (спеціальна програма підтримання громад на сході та півдні України). Серед них також такі програми, як «Угода мерів – Схід» (CoM East) та «Мери за економічний розвиток» (реалізується спільно з ПР ООН).

Отримувачами допомоги за деякими проєктами є безпосередньо державні інституції (підтримується спроможність у проведенні реформ), у деяких випадках також ОМС (наприклад, [проєкт ULEAD](#)), але також громадські організації, наукові чи творчі інституції, університети, структури бізнесу тощо.

Якщо у межах таких проєктів здійснюється відбір проєктних пропозицій чи заявок на участь, то вони аноншуються на згаданих вище сайтах у розділі «Можливості».

Основні проєкти і програми міжнародної технічної допомоги знайомі представникам регіонального й місцевого рівнів влади, котрі мають уже досвід співпраці з ними. З такими проєктами і програмами також відносно легко взаємодіяти, оскільки вони здебільшого мають офіси-представництва в Україні або реалізуються через українських партнерів.

Тому далі в посібнику основна увага приділяється тим програмам ЄС, які менш знайомі українським заявникам, зокрема тому, що деякі з них лише недавно відкрились для України і не завжди мають офіси на території країни. Співпраця з ними передбачає в багатьох випадках можливість залучення більшої за обсягами фінансової допомоги, у тому числі у вигляді «твердої» (інфраструктурної) складової, але вимагає і більш складної роботи з підготовки проєктних заявок і їх подальшої реалізації.

Перш ніж перейти до огляду згаданих програм, варто ще звернути увагу на такі інструменти реалізації політики сусідства, як TAIEX і Twinning, до яких Україна теж має доступ.

TAIEX – це інструмент технічної допомоги та обміну інформацією Європейської Комісії (Technical Assistance and Information Exchange instrument of the European Commission). TAIEX підтримує органи державного управління щодо наближення, застосування та виконання законодавства ЄС, а також сприяє обміну найкращими практиками ЄС у форматах семінарів, експертних місій або навчальних візитів. Можливості TAIEX доступні для державних службовців, але переважно центральних органів влади. [Детальніше.](#)

Twinning є інструментом Європейського Союзу для інституційної співпраці між органами влади держав-членів ЄС та країн-бенефіціарів або партнерів. Він спрямований на підвищення адміністративної спроможності державного управління країни-партнера шляхом навчання персоналу та сприяння реорганізації його структури.

Twinning – це не односторонній інструмент технічної допомоги. Він передбачає спільні зобов'язання з боку органу влади країни-бенефіціара, який доєднується до програми, мобілізувати свій персонал, прийняти запропоновані зміни та опанувати найкращі практики. Twinning спирається на «навчання на практиці» та обмін передовим досвідом і передбачає низку заходів, включаючи семінари, навчальні сесії, експертні місії, навчальні візити, стажування та консультування. [Детальніше.](#)

Обидва ці інструменти використовуються передусім центральними органами влади, але за домовленістю з ЄС деякі можливості цих інструментів можуть бути застосовані також для регіональних органів влади й ОМС.

Програми міжрегіональної, транскордонної та транснаціональної співпраці

Починаючи з програмного періоду 2007–2013 рр., ЄС підтримує програми транскордонної співпраці, які поширюються в тому числі на країни, що межують з країнами-членами ЄС, незалежно від того, чи мають вони кандидатський статус.

На програмний період 2021–2027 рр. ЄС запровадив програму Interreg, яка охоплює всі програми ЄС, сфокусовані на згуртованості. Вона керується п'ятьма загальними програмними цілями ЄС (див. вище) і має також дві спеціальні цілі:

- ISO1: Краща співпраця для Європи та її сусідів;
- ISO2: Безпечніша та надійніша Європа та її сусіди.

Україна має доступ до таких програм, які віднесені до блоку Interreg Next¹:

- Програми транскордонної співпраці:
 - Польща – Україна;
 - Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна;
 - Румунія – Україна;
- Програми транснаціональної співпраці:
 - Чорноморська програма.

Окрім того, Україна в межах загальної програми Interreg має доступ до транснаціональної програми, яка реалізується на підтримку однієї з макрорегіональних європейських стратегій – Дунайської:

- Програми Дунайського регіону.

Особливості кожної з цих програм і можливості, доступні для українських регіонів у їх межах, описані нижче. Серед загальних особливостей, на які необхідно звернути увагу, такі:

- усі вони орієнтовані на пріоритети ЄС, визначені на період 2021–2027 рр., але також мають власні, визначені на цей період пріоритети;
- кожна програма має фіксований бюджет, який забезпечується з фондів ЄС, але їх програмування здійснюється спільно країнами, на які вони поширюються;
- програми не поширюються на всю територію відповідних країн, а тільки на визначені прикордонні регіони; у тому числі в межах кожної з них визначені регіони України, на які поширюється їх дія; партнерами проєктів можуть бути тільки інституції/організації з цих регіонів, й основні заходи мають здійснюватися на території дії програми; деякі заходи можуть здійснюватися за її межами, але з очевидною користю для території програми; також в обґрунтованих випадках допускається, щоб партнерами були організації, які розташовані за межами території програми, але вони повинні мати помітний вплив та/або функціональні зв'язки з територією програми і має бути доведено, що їх участь є необхідною для досягнення цілей проєкту;

¹ До деяких із них раніше мали доступ рф і білорусь, але після початку повномасштабної агресії проти України їхній доступ до цих програм зупинений.

- основним способом доступу до цих програм є подання проєктних заявок, прийняття яких кожна програма оголошує в декілька етапів протягом програмного періоду, вказуючи кожен раз пріоритет для проєктів, які будуть підтримані;
- проєкти мають подаватись і реалізовуватись спільно партнерами з визначених програмою регіонів із тих країн, на які поширюється дія програми; здебільшого програми допомагають із пошуком партнерів, але апліканти (заявники) часто шукають партнерів самостійно; наявність побратимських відносин між муніципалітетами-аплікантами не є обов'язковою умовою, але в низці випадків є перевагою;
- програми покривають не всі витрати на проєкт і передбачають співфінансування, переважно не менше 10%;
- коли оголошується початок подання проєктних заявок, на сайтах відповідних програм розміщується інформація про те, хто може бути аплікантом (подати заявку), які вимоги до їх оформлення, надаються детальні інструкції щодо заповнення документів подання, роз'яснюються критерії відбору, визначаються кінцеві терміни подання заявок (заявки, подані з порушенням термінів, не розглядаються!);
- як правило, до фінальної дати подання заявок проводяться інфосесії (тренінги, вебінари) для тих, хто зацікавлений, а також передбачається можливість поставити питання електронною поштою. Здебільшого матеріали доступні українською мовою (принаймні частина), але заявки завжди подаються англійською і в онлайн-режимі (через систему заявок WOD2021);
- про результати оцінювання заявників повідомляють письмово; якщо у фінансуванні відмовлено, причини відхилення заявки з покликанням на критерії відбору та присудження, які не було виконано, повинні бути надані заявникові;
- у кожному проєкті мають брати участь як мінімум дві організації/інституції, одна з яких має бути з України, і друга з іншої країни, яка є учасником програми; серед партнерів, які подають і реалізують проєкт, одна організація призначається головним партнером, який виступає як представник проєкту і несе повну юридичну відповідальність перед програмою за реалізацію всього проєкту;
- грантове фінансування здійснюється шляхом перерахування відповідної суми в євро на рахунок головного партнера, який перераховує відповідну частину гранту іншим партнерам; у проєктах передбачена можливість авансування;
- у межах кожного проєкту визначаються чіткі вимоги щодо звітності;
- упродовж усього періоду реалізації програми необхідно дотримуватися принципів, зазначених у Хартії основних прав Європейського Союзу; принципи рівних можливостей та недискримінації (включаючи доступність для осіб з інвалідністю), гендерної рівності та сталого розвитку, включаючи захист довкілля, повинні мати особливе значення протягом усього життєвого циклу проєкту – його підготовки, відбору та реалізації;
- комунікація про проєкт і його підтримку з боку Interreg є обов'язковою; за порушенням вимог до комунікації може бути знижена сума фінансування.

Критерії відповідності для проєктів транскордонної співпраці:

- проєкт спрямований на розв'язання проблем, важливих для партнерів з обох сторін кордону;
- проєкт має спільні цілі, важливі для обох сторін кордону;
- виявлені проблеми неможливо вирішити без транскордонного співробітництва;
- рішення спільно розробляються організаціями з обох країн, які працюють над проєктом разом;
- сторони проєкту реалізують спільний підхід, а результати приносять користь обом сторонам;
- результати виходять за межі тих, яких можна було б досягти незалежно у залучених регіонах/областях;
- транскордонне співробітництво створює ефект синергії;
- проєкт створює основу для розвитку транскордонного співробітництва.

Типи проєктів у межах Interreg:

- Програми здебільшого підтримують три типи проєктів:
- великі інфраструктурні проєкти (визначаються заздалегідь сторонами при формуванні програми);
- стандартні (regular) проєкти (відбираються в межах оголошених конкурсів проєктних заявок відповідно до пріоритетів програми);
- мікро- або малі проєкти (відбираються в межах оголошених конкурсів проєктних заявок, здебільшого орієнтовані на «м'які» заходи, орієнтовані переважно на ГО, залежно від програми можуть поширюватись тільки на окремі пріоритети).

Деякі деталі цих проєктів (обсяг фінансів, термін, пріоритети, вимоги до партнерів тощо) відрізняються залежно від програми. На сайтах програм не завжди детально описані ці особливості, але при оголошенні приймання проєктних заявок описуються всі деталі.

Можливі апліканти:

- органи державної та регіональної влади, органи місцевого самоврядування, об'єднання цих органів та підпорядковані їм установи;
- інші суб'єкти публічного права (напр., палати, правоохоронні органи – залежно від пріоритету проєкту);
- вищі навчальні заклади та науково-дослідні установи;
- профільні установи (залежно від пріоритету проєкту);
- громадські організації;
- у деяких випадках – підприємці.

Конкретний перелік можливих аплікантів зазначається в умовах конкурсу.

Польща – Україна

[Сайт програми](#) (доступний українською, англійською та польською мовами, є можливість перейти на сайт програми за попередній період 2014–2020 рр.).

Матеріали на сайті, які варті уваги:

- [Загальна презентація](#)
- [Програмний посібник](#)

Регіони, на які поширюється програма:

- з боку України: Волинська, Львівська, Закарпатська, Рівненська, Тернопільська та Івано-Франківська області;
- з боку Польщі: воєводства Підляське, Мазовецьке (лише Остроленцький і Седлецький субрегіони), Люблінське і Підкарпатське.

Бюджет програми:

- 187,4 млн євро (170,3 млн євро – на проєкти).

Програмні пріоритети: (Малюнок 1).

Розподіл коштів за пріоритетами:

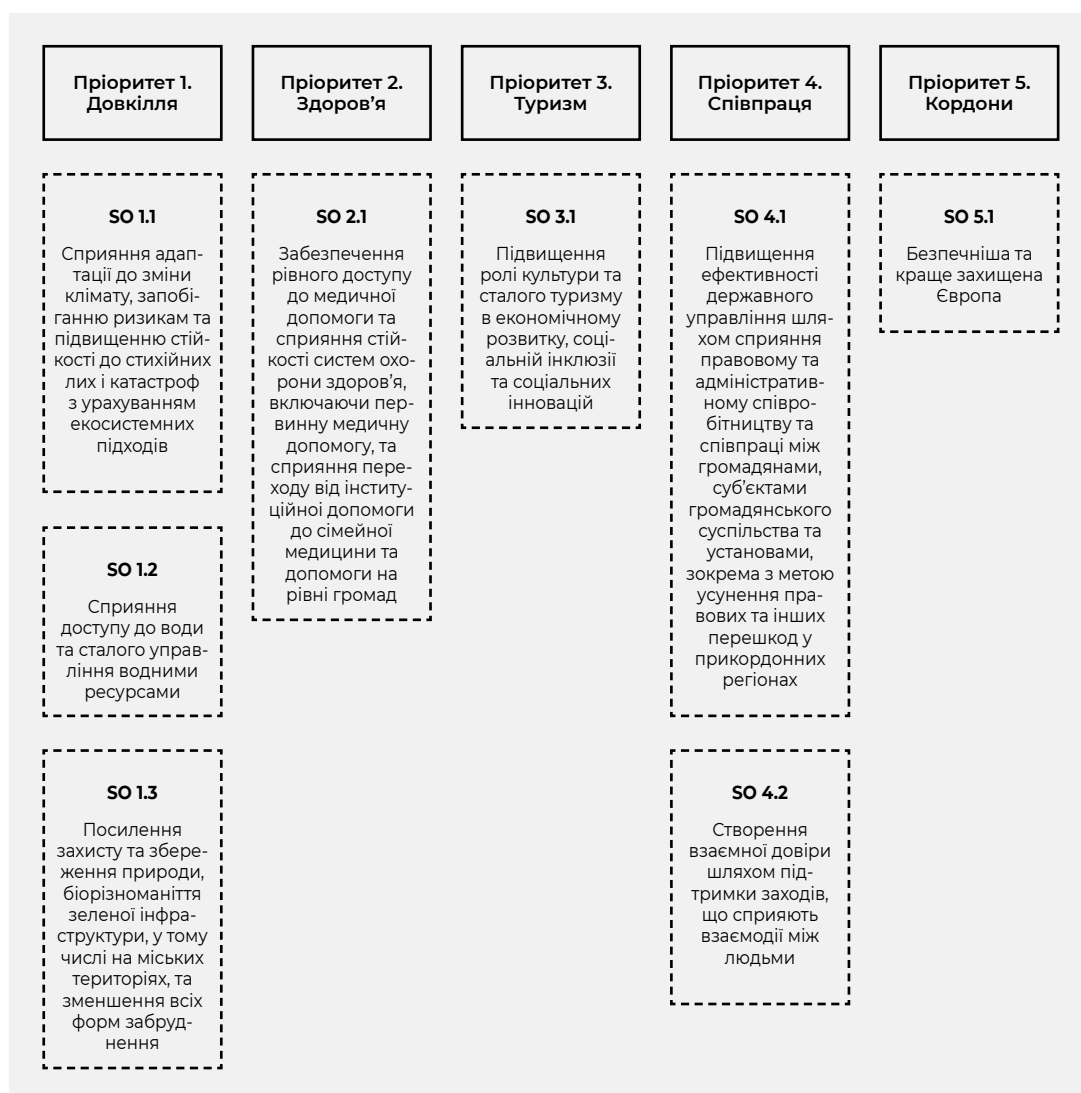
- довкілля 56,2 млн євро (33%);
- здоров'я 47,7 млн євро (28%);

- туризм 42,6 млн євро (25%);
- співпраця 15,3 млн євро (9%);
- кордони 8,5 млн євро (5%).

Типи проєктів:

У межах Програми можуть бути підтримані три види проєктів:

- Великі інфраструктурні проєкти (визначаються заздалегідь сторонами при формуванні програми, загальна сума на проєкти – 38,07 млн євро, розмір гранту на проєкт – від 2 500 000 євро, тривалість – до 30 місяців, тематичне охоплення – пріоритети довкілля (крім цілі 3), здоров'я, туризм, кордони);
- Стандартні (regular) проєкти (відбираються на конкурсних наборах, загальна сума на проєкти – 122,09 млн євро, розмір гранту на проєкт – від 200 тис. євро до 2,5 млн євро, тривалість – до 24 місяців, тематичне охоплення – пріоритети здоров'я, довкілля, туризм, співпраця (конкретна ціль 4.1), проєкти можуть містити інвестиційну й інфраструктурну складові);
- Мікропроєкти (відбираються на конкурсних наборах, загальна сума на проєкти – 10,2 млн євро, розмір гранту на проєкт – 50 000–100 000 євро, тривалість – до 12 місяців, тематичне охоплення – пріоритет співпраці, конкретна ціль SO 4.2.).

Малюнок 1. Пріоритети Програми Польща – Україна

Оголошені відбори проєктних заявок:

- перший конкурс заявок проєктів завершився (терміни – 31 травня 2023 р. – 31 липня 2023 р., продовжено до 31 серпня 2023 р., пріоритети «Довкілля» та «Здоров'я»);
- другий конкурс заявок для стандартних проєктів запланований у 2024 році; стосуватиметься він пріоритетів «Туризм» та «Співпраця»;
- конкурс заявок мікропроєктів запланований у 2024 році.

Угорщина – Словаччина – Румунія – Україна

[Сайт програми](#) (доступний англійською мовою, але деякі матеріали перекладені українською; інформація про програму 2021–2027 на сайті програми за попередній період).

Матеріали на сайті, які варті уваги:

- [Опис програми українською мовою.](#)

Регіони, на які поширюється програма:

- з боку України: Закарпатська, Івано-Франківська та Чернівецька області;
- з боку Угорщини: області Боршод-Абауй-Земплен, Саболч-Сатмар-Берег;
- з боку Словаччини: Кошицький край, Прешовський край;
- з боку Румунії: повіти Марамуреш, Сату Маре, Сучава.

Бюджет програми:

69,5 млн євро (на фінансування проєктів – 66 млн євро).

Програмні пріоритети:

- **Пріоритет 1.** Стійкий «зелений» прикордонний регіон (сприяння адаптації до кліматичних змін, запобігання ризику стихійних лих, стійкості з урахуванням екосистемних підходів, оптимізація захисту та збереження природи, біорізноманіття та зеленої інфраструктури, включно з міськими територіями, зменшення всіх форм забруднення). Бюджет – 31,3 млн євро.
- **Пріоритет 2.** Здоровий привабливий прикордонний регіон (забезпечення рівного доступу до охорони здоров'я й розвиток стійкості систем охорони здоров'я (включно із первинною медичною допомогою та підтримкою переходу від інституційної до сімейних та громадських форм догляду), підвищення ролі культури та стійкого туризму в економічному розвитку, соціальній інклюзії та соціальних інноваціях). Бюджет – 31,3 млн євро.
- **Пріоритет 3.** Взаємодіючий прикордонний регіон (підвищення ефективності державного та регіонального управління шляхом сприяння правовій та адміністративній співпраці та взаємодії між громадянами, представниками та установами громадянського суспільства, зокрема з перспективою усунення правових та інших перешкод у прикордонних регіонах). Бюджет – 6,96 млн євро.

Оголошені відбори проєктних заявок:

21 вересня 2023 р. було оголошено перший конкурс проєктних заявок для малих (термін подання 20.12.2023) і стандартних (термін подання 14.03.2024) проєктів на загальну суму 49,9 млн євро. [Детальніше.](#)

Румунія – Україна

[Сайт програми](#) (доступний українською, англійською та румунською мовами, є можливість перейти на [сайт програми](#) на попередній період 2014–2020 рр.).

Матеріали на сайті, які варті уваги:

- [Посібник для аплікантив на стандартні проекти.](#)

Регіони, на які поширюється програма:

- з боку України: Закарпатська, Івано-Франківська, Чернівецька та Одеська області;
- з боку Румунії: повіти Сату-Маре, Марамуреш, Сучава, Ботошань та Тулча.

Бюджет програми:

60 млн євро.

Програмні пріоритети:

- **Пріоритет 1.** Транскордонний фокус на екології (Зміна клімату та запобігання ризику катастроф, біорізноманіття). Бюджет – 18 899 346 євро.
- **Пріоритет 2.** Транскордонний соціальний розвиток (Освіта, охорона здоров'я, культура). Бюджет – 26 946 639 євро.
- **Пріоритет 3.** Прикордонне співробітництво (безпечніші кордони). Бюджет – 2 412 947 євро.

Оголошені відбори проектних заявок:

- Перший конкурс заявок стартував для стандартних проектів з кінцевим терміном подання заявок до 4 грудня 2023 р. [Детальніше.](#) Охоплював Пріоритет 2 – Транскордонний соціальний розвиток, специфічні цілі якого спрямовані на розвиток освіти та охорони здоров'я. Загальний обсяг коштів, виділених на цей конкурс проектів, становив 12,6 млн євро. У проекті передбачалось не більше чотирьох партнерів, як мінімум по одному з них мали бути зареєстровані в Румунії та Україні. Розмір гранту – від 1 до 1,4 млн євро. Тривалість 12–24 місяці.
- Наприкінці вересня 2023 р. було оголошено конкурс малих проектів. Бюджет, виділений на цей конкурс, становив 14,58 млн євро, а кінцевий термін подання заявок – 8 січня 2024 року. Фінансування на один проект – від 250 до 400 тис. євро. [Детальніше.](#)

Чорноморська програма

[Сайт програми](#) (доступний тільки англійською мовою, спільний вхід для програм 2014–2020 рр. і 2021–2027 рр.).

Регіони, на які поширюється програма:

- з боку України: Донецька, Запорізька, Миколаївська, Одеська, Херсонська області;
- інші країни: Болгарія, Греція, Грузія, Молдова, Румунія, Туреччина.

Бюджет програми:

72,28 млн євро.

Програмні пріоритети:

- Блакитний і розумний регіон (Розвиток і посилення дослідницького та інноваційного потенціалу).
- Чистий і зелений регіон (Сприяння адаптації до змін клімату і запобіганню катастрофам, посилення охорони та збереження природи, біорізноманіття і зелена інфраструктура).

Оголошені відбори проєктних заявок:

Відбувся перший конкурс проєктів (до 4 липня 2023 року) на загальну суму 32,5 млн євро (стандартні проєкти обсягом від 0,5 до 1,5 млн євро і тривалістю до 30 місяців і малі проєкти обсягом від 250 до 500 тис. євро і тривалістю до 18 місяців). Передбачається від чотирьох до шести партнерів мінімум з трьох країн.

Другий конкурс заплановано оголосити у 2024 р.

Програма Дунайського регіону

[Сайт програми](#) (доступний тільки англійською мовою, є відсилка до програми на попередній період 2014–2020 рр.).

Регіони, на які поширюється програма:

- з боку України: Чернівецька, Івано-Франківська, Закарпатська та Одеська області;
- інші країни: Австрія, Боснія і Герцеговина (країна-потенційний кандидат), Молдова (статус кандидата, як в Україні), Німеччина, Румунія, Сербія (країна-кандидат), Словаччина, Словенія, Угорщина, Хорватія, Чехія.

Бюджет програми:

215 млн євро.

Програмні пріоритети:

- Розумніший Дунайський регіон (Розвиток і посилення дослідницького та інноваційного потенціалу та впровадження передових технологій, розвиток навичок розумної спеціалізації, промислового переходу та підприємництва);
- Зеленіший низьковуглецевий Дунайський регіон (Сприяння відновлюваній енергетиці, сприяння адаптації до зміни клімату та запобіганню ризику катастроф, сприяння стійкості з урахуванням екосистеми, сприяння доступу до води та сталому управлінню водними ресурсами, посилення захисту та збереження природи, біорізноманіття та зеленої інфраструктури, у тому числі в міських районах, а також зменшення всіх форм забруднення);
- Більш соціальний Дунайський регіон (Підвищення ефективності та інклюзивності ринків праці та доступу до якісної зайнятості шляхом розвитку соціальної інфраструктури та сприяння соціально орієнтованій економіці, забезпечення рівного доступу до інклюзивних та якісних послуг у сфері освіти, професійної підготовки та навчання впродовж усього життя шляхом розвитку доступної інфраструктури, у тому числі шляхом сприяння стійкості до дистанційної та онлайн-освіти та навчання, підвищення ролі культури та сталого туризму в економічному розвитку, соціальній інтеграції та соціальних інноваціях);
- Краще управління співпрацею в Дунайському регіоні (Підвищення інституційної спроможності органів владних інституцій та зацікавлених сторін для

впровадження макрорегіональних стратегій і стратегій морського басейну, а також інших територіальних стратегій, інші акції на підтримання кращого співробітництва (усі напрями).

Особливості проєктів:

Особливість – не менше трьох партнерів, бажано з різних країн, принаймні один – з країн ЄС. Українські заявники не можуть бути головними партнерами. Співфінансування від Програми не більше 80%.

Оголошені відбори проєктних заявок:

- перший конкурс заявок був оголошений 29 вересня з поданням апікацій у два етапи до весни 2023 р.;
- другий конкурс був відкритий 2 жовтня 2023 р. з фінальним терміном подання заявок 29 лютого 2024 року. Загальний обсяг фінансування – 55 млн євро.

Interreg Europe – програма, до якої відкривається доступ з 2024 р.

[Сайт програми](#) (доступний англійською мовою; є можливість перейти на [сайт програми](#) на попередній період 2014–2020).

Матеріали на сайті, які варті уваги:

- [опис програми](#);
- [програмний посібник](#);
- [покликання на ресурс](#), де публікується інформація про конкурси;
- [10 записів вебінарів](#) про особливості конкурсу та деталі підготовки заявок;
- [портал INTERREG](#), на якому необхідно зареєструватись, щоб подавати заявки;
- [платформа для пошуку партнерів](#);
- [керівництво з реалізації проєкту](#).

Interreg Europe – це ще одна програма з групи програм Interreg (напрямок С), яка сфокусована передусім на міжрегіональній співпраці. Донедавна її учасниками могли бути тільки регіони з країн-членів ЄС. З 2024 року доступ до цієї програми відкривається для України і Молдови. Перевага програми для українських регіонів полягає в тому, що її дія поширюється на всі регіони України, а не тільки прикордонні, а також у тому, що партнерами можуть бути регіони з усіх країн ЄС (а також з Норвегії та Швейцарії, які теж є учасниками Interreg Europe).

Країни/регіони, охоплені програмою:

- усі 27 держав-членів ЄС, Норвегія та Швейцарія, Україна та Молдова (у стадії підготовки до залучення).

Бюджет програми:

379 млн євро.

Пріоритети програми:

посилення інституційної спроможності для більш ефективної політики регіонального розвитку.

Щоб досягти балансу між необхідністю врахування міжрегіонального співробітництва з широкого кола тем і потребою в тематичній концентрації, програма зосереджує більшу частку бюджету (80%) на тематичних сферах, охоплених трьома базовими цілями політики згуртованості (PO policy objectives – цілі політики) і відповідними конкретними цілями в їх межах (SO – specific objectives – конкретні цілі).

«Група 1»:

- усі SOs в межах PO 1 – Розумніша Європа;
- усі SOs в межах PO 2 – Зелініша Європа;
- у межах PO 4 – Більш соціальна Європа, SOs, пов'язані з ринками праці (I), охороною здоров'я (V) і культурою та сталим туризмом (VI).

Решта 20% програмного бюджету можуть бути розподілені на тематичні сфери, включені до інших конкретних цілей політики згуртованості.

«Група 2»:

- усі SOs в межах PO 3 – Більш зв'язана Європа;
- усі SOs в межах PO 5 – Європа ближча до громадян;
- у межах PO 4 – Більш соціальна Європа, SOs, пов'язані з освітою (II), соціально-економічною інтеграцією (iii), інтеграцією громадян третіх країн (IV).

Типи проєктів:

У межах Програми можуть бути підтримані проєкти трьох типів:

1. Проєкти міжрегіонального співробітництва.
 - Програма підтримуватиме проєкти міжрегіональної співпраці між суб'єктами регіональної політики. Метою цих проєктів є покращення впровадження політики регіонального розвитку регіонів-учасників, у тому числі їхніх програм «Інвестиції для створення робочих місць і цілей зростання» (IJ&G), відповідно до місії програми, як описано в Регламенті ЕТС (ЄС) 2021/1059, Стаття 3(3)(a).
 - Проєкти тривають максимум три роки та спрямовані на вдосконалення політики через навчання. Тому вони передбачають навчальну діяльність для підтримання обміну досвідом, розбудови потенціалу, передавання передового досвіду та інноваційних підходів. Ці заходи сприяють підвищенню професійної спроможності людей та інституцій, які беруть участь у проєктах, з кінцевою метою інтеграції досвіду співпраці в політику регіонального розвитку.
2. Навчальна платформа політики.
 - Навчальна платформа політики має на меті сприяти навчанню та використанню передового досвіду на постійній основі. Платформа дозволяє суб'єктам регіональної політики з усієї Європи використовувати відповідний досвід і практику, коли це необхідно, щоб зміцнити свій інституційний потенціал з огляду на вдосконалення своєї політики регіонального розвитку, включаючи програми для інвестицій у робочі місця та зростання.
 - Платформа пропонує низку заходів та послуг для спільноти європейської регіональної політики. Тематичне охоплення діяльності платформи відображає тематичну концентрацію програми.
 - Послуги, які пропонує платформа, базуються на досвіді, отриманому в період 2014–2020 рр., і складаються, зокрема, з експертної підтримки для вивчення політики (наприклад, служба підтримки політики, експертні оцінки); бази даних належної практики; спільноти колег – можливості спілкування між суб'єктами

регіональної політики; центру знань – доступ до знань із конкретних сфер політики (наприклад, аналітичні записки, вебінари, звіти, інші платформи).

Можливі апліканти:

- Органи публічної влади
 - національні, регіональні, місцеві органи публічної влади;
 - інші відповідні органи, відповідальні за розроблення та/або впровадження політики регіонального розвитку;
 - органи влади, відповідальні за розроблення та/або реалізацію програм «Інвестиції заради робочих місць і розвитку».
- Організації, що мають стосунок до політики регіонального розвитку
 - інституції підтримки бізнесу (агенції розвитку, інноваційні агенції, торгово-промислові палати, кластери тощо);
 - екологічні організації (екологічні агентства, енергетичні агентства, НУО тощо);
 - освітні та дослідницькі установи (університети, дослідницькі центри тощо).

Оголошені відбори проєктних заявок:

- Перший конкурс заявок на проєкти в межах INTERREG Europe 2021–2027 завершився (був відкритий з 5 квітня по 31 травня 2022 року).
- Завершився також другий конкурс заявок (був відкритий з 15 березня 2023 р. до 9 червня 2023).
- [Третій конкурс проєктів](#) заплановано на перший триместр 2024 року.
- Четвертий конкурс проєктів заплановано на перший триместр 2025 року.

URBACT – програма, до якої відкривається доступ з 2024 р.

[Сайт програми.](#)

Матеріали на сайті, які варті уваги:

[Програмний посібник.](#)

URBACT – ще одна програма з групи програм Interreg (напрямок С). Вона функціонує з 2002 року, сприяючи співпраці та обміну ідеями між містами в межах тематичних мереж, розвиваючи навички зацікавлених місцевих учасників у розробленні та впровадженні інтегрованої політики й політики участі, а також забезпечуючи обмін знаннями та найкращими міськими практиками.

Починаючи з 2024 р., доступ до програми відкривається для України і Молдови. Передбачається додатково два мільйони євро для участі міст із цих двох країн (через додаткове співфінансування з боку Neighbourhood, Development and International Cooperation Instrument). Крім того, враховуючи специфічні потреби міст з України та Молдови, URBACT запропонує індивідуальний набір заходів із розвитку потенціалу та знань.

Країни/регіони, охоплені програмою:

- усі 27 країн-членів ЄС, 5 країн-кандидатів, а також з 2024 р. Україна та Молдова. Міста з інших країн можуть брати участь у проєктах URBACT, але за умови власного фінансування.

Бюджет програми:

URBACT IV через Європейський Фонд регіонального розвитку (ERDF, 79,679 млн євро) зі співфінансуванням за рахунок інструментів підтримки країн-кандидатів (IPA – 5 млн євро) й інструментів підтримки країн-сусідів (NDICI – 2 млн євро), а також з боку країн-членів ЄС.

Пріоритети програми:

URBACT спрямована на підвищення інституційної спроможності міст, необхідної для впровадження інтегрованих територіальних стратегій, що роблять безпосередній внесок у європейську ціль РО5: «Європа, ближча до громадян». URBACT сприяє підтримці міст у реалізації підходу, який передбачає горизонтальну (врахування водночас екологічних, економічних та соціальних аспектів) та вертикальну (коли місцева влада співпрацює з різними рівнями врядування – регіональним, національним, ЄС) інтеграцію відповідно до оновленої Лейпцизької хартії розвитку міст, а також урахування при формуванні політик таких горизонтальних питань, як зелений курс, цифрова трансформація і гендерна рівність.

Можливі апліканти:

Органи влади муніципалітетів або районів у їх складі, спеціалізовані муніципальні установи (агенції), представники метрополій (агломерацій), а також регіональні та національні органи влади і наукові установи, які опікуються питаннями міського розвитку.

Кожне місто-бенефіціар має створити місцеву групу URBACT, до якої можуть долучатися зацікавлені громадяни, НГО, наукові інституції та представники приватного сектору. Учасники приєднуються до цих груп на добровільній основі та без фінансової компенсації, однак можуть отримати вигоду від транснаціональних візитів, тренінгів та інших заходів з розбудови потенціалу.

Особливості проєктів:

Основним фокусом URBACT є створення мереж партнерів з різних країн для спільного напрацювання рішень з актуальних проблем і для обміну кращими практиками. Програма передбачає створення трьох типів мереж:

- Мережі розроблення планів дій (Action Planning Networks, APN) – міста та зацікавлені місцеві учасники спільно розробляють локальні Інтегровані Плани Дій для розв'язання схожих проблем.
- Мережі поширення кращих практик (Transfer Networks, TN) – міста адаптують і використовують кращі успішні практики інтегрованого розвитку у своєму місцевому контексті. Лише міста, які отримали знак належної практики URBACT після спеціального конкурсу, можуть керувати мережею такого типу.
- Мережі поширення інновацій (Innovation Transfer Networks, ITN) – міста створюють інвестиційні плани для впровадження досвіду завершених проєктів у сфері міських інновацій (Urban Innovative Actions).

Коли оголошується відбір проєктних заявок, місто, яке визначене групою потенційних партнерів як провідний партнер, подає заявку, до якої докладає листи інших партнерів про готовність приєднатись до мережі. Провідним партнером може бути заявник лише з країн ЄС (а для TN і ITN – визнаний програмою носій кращих практик). Програма компенсує витрати на залучення експертів, поїздки, придбання певного обладнання, а для ведучого партнера – менеджування мережі.

У межах URBACT також здійснюється підтримка міст партнерів через інструменти підвищення спроможності (зокрема через тренінги) і через доступ до «хабу знань» – раніше напрацьованих кращих практик та інструментів.

Оголошені відбори проєктних заявок:

Конкурси відбору мереж оголошуються щорічно за типами мереж. У 2023 році був оголошений перший конкурс мереж APN, у 2024 році оголошується конкурс для мереж ITN, у 2025 – TN, 2026 – другий конкурс мереж APN.

Інформацію про можливість долучитись до мереж, які створені чи створюються, а також про новини і події (зокрема інфосесії) у межах програми можна отримати за [покликанням](#). Також за [покликанням](#) – інформація про пошук партнерів у межах актуального конкурсу заявок.

Секторальні програми ЄС, відкриті для України

Програми, описані в цьому розділі, фінансуються з бюджету ЄС у межах різних тематичних напрямів і відкриті переважно для країн-членів ЄС. Доступ до деяких із них іншим країнам, зокрема Україні, надається за рішенням Єврокомісії та вимагає підписання міждержавних угод з подальшою їх ратифікацією Верховною Радою України. Із деякими з них українські заявники мали досвід роботи ще в попередній програмний період (2014–2020 рр.), але Україна останнім часом отримує ширші можливості участі в ключових європейських програмах.

Програма LIFE

[Сайт програми;](#)

[Інформація на сайті European Commission.](#)

Про програму

Програма LIFE – це фінансовий інструмент Європейського Союзу для реалізації заходів із захисту довкілля та боротьби зі змінами клімату, який діє з 1992 року. За 30 років функціонування програма «LIFE» співфінансувала понад 5,5 тисяч проєктів у цій сфері.

На програмний період 2021–2027 рр. на її реалізацію передбачений загальний бюджет 5,45 млрд євро (збільшений порівняно з попереднім періодом на 60%).

Програма містить чотири підпрограми:

- охорона природи та біорізноманіття;
- циркулярна економіка та якість життя;
- запобігання змінам клімату та адаптація до них;
- перехід до альтернативних джерел енергії.

Програма LIFE належить до сфери компетенції Генеральних директоратів з питань навколишнього середовища (DG ENV) і з питань клімату (DG CLIMA). Управління програмою здійснює Європейське агентство з питань клімату, інфраструктури та навколишнього середовища (European Climate, Infrastructure and Environment Executive Agency – CINEA), яке відіграє ключову роль у підтримці Європейського зеленого курсу.

Доступ для України

Україна – перша країна, яка, не будучи членом ЄС, отримала доступ до програми LIFE. 24 червня 2022 року Україна уклала угоду з ЄС про приєднання до цієї програми (20 вересня 2022 року Верховна Рада її ратифікувала).

Національний контактний пункт (НСП, який зазвичай допомагає з інформацією щодо підготовки заявок і поширенню інформації про реалізовані проєкти) – Віктор Буковинський, заступник директора Департаменту стратегічного планування і відновлення довкілля Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України bvs@mepr.gov.ua.

Особливості подання заявок

Програма LIFE підтримує гранти на конкурсній основі для таких видів проєктів:

- стандартні проєкти (SAP);
- стратегічні природничі проєкти (SNAP);
- стратегічні комплексні проєкти (SIP);
- проєкти технічної допомоги (TA);
- інші дії (OAG);
- операційні гранти (OG).

Гранти надаються на конкурсній основі відповідно до оголошених конкурсів. Залежно від типу проєкту співфінансування з боку програми LIFE може становити до 60%, а в деяких проєктах навіть до 95%, сума гранту може бути до 20 млн євро, тривалість проєкту 3–5, 6–10 років, а в деяких випадках і більше.

Подавати заявку можуть юридичні особи будь-якої форми власності (у т.ч. органи самоврядування, комунальні установи, громадські організації), засновані в країнах ЄС і/або асоційованих країнах. Проєктна заявка може подаватися одним подавачем або консорціумом учасників (в окремих типах проєктів подання від консорціуму з певною кількістю учасників часом з різних країн ЄС та країн, асоційованих з Програмою LIFE, є вимогою).

Більш детально на сайті [European Commission](#) та [NAUKA](#).

Щодо можливостей та процесу подання заявок, а також пошуку партнерів додаткові вказівки можна отримати за [покликанням](#).

Актуальні конкурси заявок

На 2023 рік було відкрито подання заявок з отримання грантів на загальну суму 611 млн євро.

Інформація про актуальні конкурси публікується, зокрема, [на цій сторінці](#).

Термін подання за більшістю конкурсів закінчився. Однак для знайомства з тим, як це відбувалось у 2023 році, можна перейти на [сторінку інформаційних днів програми](#), де викладено відео з інформацією про конкурси, які проводилися минулого року.

На початку 2024 р. заплановано оголошення чергових конкурсів (з можливістю долучитись до них і українським заявникам).

Програма Horizon Europe

[Сайт програми;](#)

[Інформація на сайті Дія.Бізнес;](#)

[Інформація на сайті Міністерства освіти і науки України;](#)

[Презентація програми українською мовою.](#)

Про програму

Horizon Europe є ключовою програмою ЄС для фінансування досліджень та інновацій з бюджетом 95,5 мільярдів євро (збільшений на 20% у порівнянні з попереднім періо-

дом), яка запроваджена з метою протидії змінам клімату, сприяння досягненню Цілей сталого розвитку ООН, підвищення конкурентоспроможності і сприяння зростанню ЄС. Програмою керує Генеральний директорат з досліджень та інновацій (DG RTD).

Програма підтримує співпрацю у сфері досліджень та розроблення інновацій, посилення їх впливу на розроблення і впровадження політик ЄС, поширення нових знань і технологій і таким чином стимулює створення робочих місць і бізнес-конкуренції.

Horizon Europe охоплює три напрями:

- Передова наука (Excellent Science);
- Глобальні виклики та європейська індустріальна конкурентоздатність (Global Challenges and European Industrial Competitiveness);
- Інноваційна Європа (Innovative Europe).

Відносно самостійним напрямом виступає підпрограма «Євроатом – програма дослідження та навчання», яка запроваджується з метою зниження ризиків в ядерній сфері, розвитку безпечних ядерних технологій і захисту від радіації.

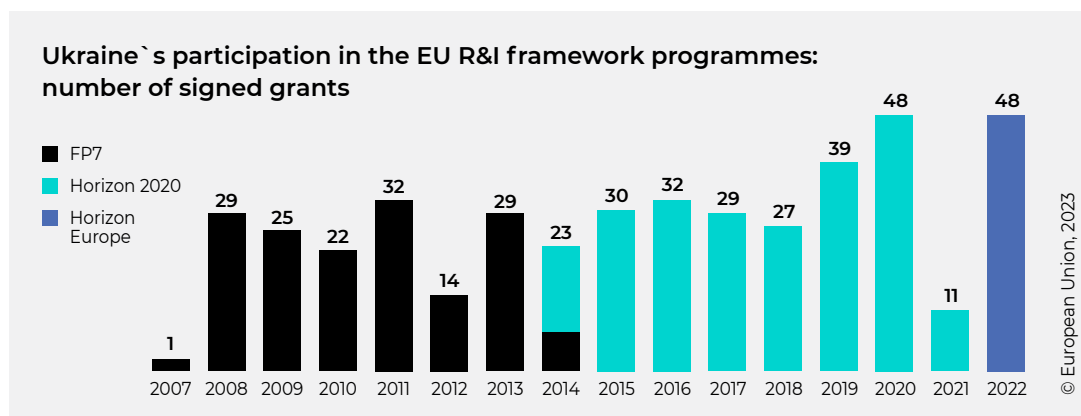
На поточний програмний період виділено п'ять ключових місій – комплексних напрямів дій в різних галузях, які є актуальними для значної частини населення Європи та широкого кола європейських громадян:

- адаптація до кліматичних змін, включно з соціальними трансформаціями;
- боротьба з раком;
- здоров'я ґрунту та їжа;
- кліматично нейтральні та розумні міста;
- здорові океани, моря, берегові та внутрішні води.

А загалом програма Horizon Europe охоплює широке коло тем, які згруповані в такі кластери, як здоров'я; культура, творчість та інклюзивне суспільство; громадська безпека; цифрові технології, промисловість та космос; клімат, енергія й мобільність; їжа, біоекономіка, природні ресурси, сільське господарство та довкілля.

Доступ для України

Україна мала доступ до попередньої програми Horizon 2020. 10 жовтня 2021 року була укладена нова угода з ЄС, яка надала Україні доступ до Horizon Europe та Євроатом (Європейська спільнота з атомної енергії) і яка набула чинності 9 червня 2022 року. Відповідно до Угоди про асоціацію українські організації можуть брати участь у цих програмах на тих же умовах, що й організації з країн ЄС. При цьому Україна була звільнена від фінансових внесків на 2021, 2022 та 2023 роки.

Серед ініціатив, реалізованих у межах програми Horizon Europe після повномасштабного вторгнення, такі:

- Програма стипендій за напрямом «Дії Марії Склодовської-Кюрі» для підтримання вимушено переміщених дослідників з України, завдяки якій вони зможуть продовжити роботу в країнах-членах ЄС і країнах, асоційованих членах програми «Горизонт Європа» (загальна сума підтримки – 25 млн євро).
- Проєкт з назвою Seeds of Bravery («Зерна сміливості»), яка підтримає щонайменше 200 українських технологічних стартапів грантами по 60 тис. євро для подальшого розвитку їхньої інноваційної та бізнес-діяльності (загальна сума підтримки – 20 млн євро).
- Окремий конкурс для українських міст, які візьмуть на себе зобов'язання щодо кліматичної нейтральності, у тому числі в межах відбудови (загальна сума – 5 млн євро).

Планується, що найближчим часом відкриється Офіс Horizon Europe в Україні. Його головна мета полягає у збільшенні співпраці в галузі досліджень та інновацій, посиленні участі України в Horizon Europe та впровадженні спеціальних заходів підтримання українських заявників.

Особливості подання заявок

Гранти за програмою Horizon Europe оголошуються в межах кожного компоненту програми і єдиного порталу, де розміщувалася б інформація про всі такі гранти, які були оголошені або які планується оголосити, немає. [На сторінці програми](#) з розділу, де представлені три напрями програми і їх компоненти, можна перейти на сторінку відповідного компоненту, де міститься в тому числі інформація про можливості залучення ресурсів у межах цього компоненту (apply for funding).

Інформацію про актуальні гранти можна також відстежити на сайті Єврокомісії, [сторінка про можливі гранти і тендери](#).

Для подання заявки необхідно:

- за ключовими словами знайти відповідний грант;
- за необхідності [знайти партнера](#);
- [zareestruvatsya ta zareestruvati svoyu organizatsiyu](#) й отримати цифровий код;
- підготувати і подати заявку відповідно до вимог оголошеного конкурсу.

У межах програми Horizon Europe виділяються такі типи грантів: дослідження та інновації (RIA), інновації (IA), координація та підтримка (CSA), програми співфінансування (COFUND), інновації та дії з виходу на ринок (IMDA), проєкти з навчання та мобільності (TMA). Брати участь у конкурсах залежно від їх умов можуть юридичні та фізичні особи з ЄС та асоційованих країн, здебільшого це науковці, наукові інституції, університети, структури бізнесу, що визначається умовами гранту. При цьому фінансовий внесок програми залежно від типу гранту й може становити від 30% до 100%.

Більш детально типи грантів та особливості подання заявок описані [в посібнику](#).

Актуальні конкурси заявок

На вказаному вище сайті в інформації про можливі гранти і тендери від Єврокомісії представлено декілька десятків оголошень від програми Horizon Europe, кожне з яких має дуже конкретний фокус. Для України після початку повномасштабного вторгнення було відкрито декілька окремих програм:

2 Більш детально процедури подання заявок описані у відповідному розділі посібника

- MSCA4Ukraine: згадана вище підтримка українських вчених, вимушених мігрантів в межах «Дій Марії Склодовської-Кюрі» (The Marie Skłodowska-Curie Actions, MSCA);
- ERA4Ukraine: Ініціатива «Європейський дослідницький простір для України» спрямована на підтримання дослідників в Україні через надання їм інформації щодо всіх актуальних заходів на європейському та національному рівнях. Це також частина зусиль ЄС щодо підтримання України. Дослідники можуть подати заявку на короткострокові дослідницькі перебування, віртуальні мережеві інструменти та/або приєднатися до будь-якої робочої групи за допомогою легкої онлайн-процедури. Критерії прийнятності: усі дослідники, незалежно від їх фізичного розташування, афілійовані з українськими юридичними особами, мають право на отримання фінансування COST. Дослідники України мають право скористатися ініціативою Science4Refugees без необхідності мати статус біженця;
- ERC4Ukraine: Ініціатива «Європейська дослідницька рада для України» ERC4Ukraine спрямована на надання тимчасової роботи дослідникам і допоміжному персоналу, наприклад технікам і керівникам лабораторій, з України, які шукають притулку в ЄС. ERC зв'язався з усіма своїми 5600 поточними грантоотримувачами та збирає інформацію про наявні можливості працевлаштування. Ці дані будуть зібрані та поступово опубліковані на сайті ERC та в інших каналах.

Програма ERASMUS+

[Сайт програми;](#)

[Сторінка українського національного офісу;](#)

[Гайд з програми англійською мовою.](#)

Про програму

Програма ERASMUS+ підтримує освіту, навчання, молодь та спорт у Європі, зокрема молодіжні обміни і співпрацю молодіжних організацій та освітніх інституцій. Вона працює загалом уже 35 років. Бюджет програми на 2021–2027 роки становить 26,2 млрд євро, що майже вдвічі більше порівняно з попередньою програмою (2014–2020). У поточному періоді велика увага приділяється соціальній інтеграції, переходу на зелені та цифрові технології та сприянню участі молоді у творенні демократичного суспільства. Програмою ERASMUS+ керує Генеральний директорат з питань освіти та культури (DG EAC).

Програма ERASMUS+ охоплює такі сфери підтримки:

- вища освіта: міжнародне співробітництво, мобільність студентів і співробітників вищої школи, розвиток потенціалу та інновації у вищих навчальних закладах;
- професійна освіта та навчання: підтримання системи професійної освіти та навчання для підвищення якості, мобільності та співпраці між навчальними закладами та бізнесом;
- шкільна освіта: модернізація та покращення якості шкільної освіти, заохочення інноваційних методів викладання та навчання;
- освіта для дорослих: покращення навичок та компетенцій дорослих через проекти мобільності, стратегічні партнерства та ініціативи, що підтримують навчання впродовж життя;
- Жан Моне: підтримання викладання та дослідницької діяльності у сфері європейської інтеграції, сприяння діалогу між науковцями та політиками;
- формування групи експертів з реформування вищої освіти (HERE – Higher

- Education Reform Experts – Team): складається з експертів, які допомагають країнам у реформуванні вищої освіти, надають поради та розбудовують потенціал;
- молодь: підтримання мобільності, участі й залученості молоді, заохочення активної громадянської позиції, міжкультурного діалогу і соціальної інтеграції;
- спорт: сприяння співпраці та партнерству у спорті для розв'язання таких проблем, як договірні матчі, допінг і насильство, заохочення інклюзивності, гендерної рівності і масового спорту;
- Erasmus+: Inclusive, Digital, and Green: акцент на інклюзивності, цифровізації та екологічній стійкості в усіх програмних сферах, заохочення проєктів, які відповідають цим ключовим принципам.

Частина напрямів програми координується на європейському рівні Виконавчим агентством з питань європейської освіти та культури (EACEA), у країнах ЄС вона координується через національні агентства, у партнерських країнах – через національні офіси.

Додаткові можливості для молоді також надає програма **Європейський корпус солідарності (The European Solidarity Corps (ESC))**, яка часто позиціонується спільно з програмою Erasmus+. Це відносно нова програма ЄС, яка долучає молодь на волонтерських засадах для підтримання незахищених людей і реагування на кризові ситуації та виклики суспільства. Підтримуються переважно волонтерські команди, часто з учасниками з різних країн, які спільно допомагають розв'язувати актуальні проблеми впродовж терміну від декількох тижнів до декількох місяців. Програма компенсує витрати учасників на переїзди, проживання, харчування. Детальніше на [сайті Європейського корпусу солідарності](#), на [сайті Youth for Europe](#) та у [відповідному гайді](#).

Підтримку обом програмам надає мережа ресурсних центрів **SALTO-YOUTH** (Support, Advanced Learning and Training Opportunities for Youth – Підтримка, перспективні можливості для навчання та тренінгів для молоді). Ці центри надають навчальні ресурси для тих, хто працює з молоддю, і молодіжних лідерів, а також організують тренінги та налагоджують контакти для підтримання агентств та офісів програми. [Детальніше](#).

У сфері підтримання молоді також працює суміжна програма **EU4Youth** (повна назва EU4Youth phase III Youth Employment and Entrepreneurship), яка орієнтована на країни Східного партнерства (Азербайджан, Білорусь, Вірменія, Грузія, Молдова, Україна) і розрахована на період до 2024 року. Програма спрямована на сприяння активній участі молоді в суспільстві, економіці, політиці, стимулюючи молодих людей до досягнення лідерських, підприємницьких цілей та заохочуючи розвиток зеленої економіки й розширення знань у сфері цифрової грамотності. Програма передбачає як класичні пакети заходів із розбудови потенціалу (тренінги, курси тощо) для державних службовців, так і інноваційні заходи щодо активності на ринку праці для безробітної молоді, NEETs та молоді з окремих соціальних категорій.

Серед цілей програми також сприяння зміцненню стійкості та розбудові потенціалу реагування на наслідки війни проти України. Програма підтримує реформи молодіжної політики в Україні та реалізацію відповідних стратегічних ініціатив, зокрема Національної молодіжної стратегії 2030, Державної цільової соціальної програми «Молодь України» на 2021–2025 роки та нового законодавства у сфері молодіжної політики та роботи з молоддю в Україні. Детальніше на [сайті EU NEIGHBOURS east](#), [сайті «Прямуємо разом»](#) та [сайті CPVA](#).

Доступ України

Україна мала доступ і до попередніх програм Erasmus+ й активно використовує можливості нинішньої програми в якості «неасоційованої третьої країни» (країни-партнера).

Можливості участі України з 2024 року будуть розширені – це було зафіксовано в угоді між МОН України і ЄС, підписаній 15 червня 2023 року під час візиту в Україну Віцепрезидента Єврокомісії Маргаріта Схінаса.

В Україні діє національний офіс програми, який допомагає поширювати інформацію про програму і надає підтримку заявникам, а також забезпечує координацію між керівництвом програми, представництвом ЄС в Україні та українськими інституціями. Його контакти:

Вул. Бастіонна, буд. 9, пов. 8 Київ, 01014, Україна
facebook.com/NEOinUkraine
+38 (099) 332-26-45
+38 (044) 286-66-68
office@erasmusplus.org.ua

Для українських заявників відкриті можливості участі в конкурсах за такими напрямками:

- **Ключовий напрям 1** – навчальна мобільність (Learning mobility);
- **Ключовий напрям 2** – співпраця між організаціями та інституціями (Cooperation among organisations and institutions);
- **Ключовий напрям 3** – підтримка розроблення політики та співробітництва (Support to policy development and cooperation);
- **Напрямок Жан Моне** (Jean Monnet actions).

[Детальніше.](#)

Українські заявники можуть також брати участь у партнерстві в програмі Європейський корпус солідарності.

Особливості подання заявок

Залежно від конкурсів заявки можуть подаватись як індивідуально, так і від організацій. У більшості випадків організації та індивідуальні заявники з України, яка не має наразі статусу асоційованого партнера, можуть подаватись як партнери разом з іншою організацією (вищим навчальним закладом, молодіжною організацією, асоціацією чи неурядовою організацією) з країн ЄС або країн-партнерів, кандидатів в члени ЄС. З набуттям повноцінного кандидатського статусу можливості участі для заявників України розширяться.

[Можливості пошуку партнерів.](#)

Типи проектів, які підтримуються програмою, й особливості подання заявок детально описані [в посібнику.](#)

Щоб проконсультуватись щодо процесу участі в конкурсах, заявники можуть звернутись до національного офісу Erasmus+.

Актуальні конкурси заявок

Конкурси в межах програми оголошуються переважно щорічно у жовтні/листопаді на наступний рік. На цей момент таке оголошення на сайті програми не розміщене. Однак пріоритети на 2024 рік уже анонсовані – інклюзивний, цифровий і зелений Erasmus+.

Наразі відкрита [заявка лише на конкурс](#) щодо розширення співпраці європейських університетів.

Програма «Єдиний ринок» (The Single Market Programme, SMP)

[Сайт програми;](#)

[Інформація на сайті Дія.Бізнес;](#)

[Інформація на сайті European Commission.](#)

Про програму

Програма «Єдиний ринок» (SMP) – це програма фінансування Європейського Союзу, спрямована на розвиток єдиного ринку ЄС. Її цілі такі:

- покращення функціонування єдиного ринку за допомогою спрямованих на це заходів, зокрема вдосконалення нагляду за ринком, підтримування громадян і бізнесу у розв'язанні проблем, а також посилення конкурентної політики;
- підвищення сталості та конкурентоздатності МСБ;
- забезпечення кращого захисту споживачів;
- підтримання високого рівня безпеки харчових продуктів;
- підвищення якості збору статистичних даних і розширення доступу до них;
- розроблення та впровадження ефективних європейських стандартів і міжнародних стандартів фінансової та нефінансової звітності й аудиту.

SMP зосереджується на полегшенні доступу до ринків, сприянні підприємництву та набутті підприємницьких навичок, а також на сприянні модернізації промисловості та вирішенні глобальних і суспільних проблем.

Ця програма консолідує широке коло програм, які фінансувались у попередньому програмному періоді 2014–2020 р. окремо (зокрема програму COSME (the EU programme for the Competitiveness of Enterprises and Small and Medium-sized Enterprises), доступ до якої мала також Україна).

Бюджет програми SMP на 2021–2027 роки становить 4,2 млрд євро і додатково 2 млрд євро в межах фонду InvestEU Fund.

Відповідальним за реалізацію програми SMP є Генеральний директорат внутрішнього ринку, промисловості, підприємництва та МСП (Directorate-General for Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs).

Доступ України

2 лютого 2023 року президент Єврокомісії Урсула фон дер Ляен і прем'єр-міністр України Денис Шмигаль підписали Угоду про приєднання України до Програми «Єдиний ринок», яка була ратифікована ВРУ 29 червня 2023 року. Україна братиме участь у таких компонентах Програми, як зміцнення конкурентоспроможності та стійкості малих і середніх підприємств (близько 1 млрд євро), а також створення та поширення високоякісної європейської статистики (близько 546 млн євро).

Разом із тим, Європейська комісія вже оголосила дві грантові пропозиції, спрямовані на підтримання українських підприємців. Ініціативи мають спільну назву «ReadyForEU» та загальний бюджет у 7,5 млн євро. Зокрема, йдеться про такі:

- ініціативу SMP-COSME-2023-SMEUA – «Бізнес-Міст» (Business Bridge) з бюджетом у 4,5 млн євро, яка адмініструється Enterprise Europe Network (EEN) та European Cluster Collaboration Platform (ECCP) і в межах якої надаватиметься фінансова

- підтримка українським МСП (у тому числі переміщеним компаніям, зареєстрованим в Україні, які зараз працюють з ЄС), котрі постраждали від війни. Метою цієї пропозиції є створення Консорціуму організацій з підтримання бізнесу, який відбере до 1500 українських МСП, орієнтованих на зростання та сталий розвиток, що отримають пряму допомогу в розмірі до 2500 євро.
- ініціативу SMP-COSME-2023-EYEU «Еразмус для молодих підприємців – Україна» (Erasmus for Young Entrepreneurs – Ukraine) з бюджетом 3 млн євро, яка дозволить новим українським підприємцям отримати досвід ведення бізнесу в європейських країнах через чинну програму Еразмус для молодих підприємців. Передбачається, що цією можливістю зможуть скористатися до 430 нових українських підприємців.

Конкурси заявок за обома ініціативами відбулись: SMP-COSME-2023-SMEUA завершився 27 квітня 2023, SMP-COSME-2023-EYEU – 11 травня 2023 р.

У межах Програми «Єдиний ринок» Європейською Комісією нещодавно оголошено ініціативу з подання заявок на отримання фінансування через «Фонд МСП задля сприяння бізнес-ідеям» (The Ideas Powered for business SME Fund).

Erasmus for Young Entrepreneurs (Erasmus для молодих підприємців) – це транскордонна програма обміну, яка дає підприємцям-початківцям можливість навчатися у досвідчених підприємців, які ведуть малий бізнес в інших країнах-учасницях SMP, надаючи при цьому досвідченим підприємцям доступ до інноваційних ідей і нових партнерів та/або ринків. Загальна мета програми «Еразмус для молодих підприємців» полягає в тому, щоб сприяти підприємництву, розвивати міжнародний світогляд і конкурентоспроможність європейських МСП, а також сприяти розвитку потенційних підприємців-початківців і новостворених мікро- та малих підприємств у країнах-учасницях.

При підготовці заявок перевагами є забезпечення участі широкого кола підприємців і зосередження на «сталих/зелених» та «цифрових» бізнес-моделях та гендерному балансі.

Програма має й мережу допоміжних підтримувальних офісів (The Intermediary Organisations (Ios)), які можуть проконсультувати щодо підготовки заявки та пошуку партнерів. [Контакти офісів в Україні.](#)

Детальніше про програму [на сайті](#) та у [відповідному гайді](#).

Особливості подання заявок

Щоб подати заявку на SMP, зацікавлені організації можуть відповісти на конкурсні пропозиції й тендери, які оголошуються через [портал фінансування та тендерів ЄС](#). Коли публікується відповідне оголошення, дається детальна інформація щодо умов подання та термінів кожного проєкту.

Українські компанії, зацікавлені в порадах, новій інформації та пошуку партнерів в ЄС, можуть скористатись різними платформами:

- [Enterprise Europe Network \(EEN\)](#) – найбільша глобальна мережа підтримки, яка допомагає МСП у міжнародній взаємодії, сприяючи інноваціям і зростанню в межах єдиного ринку та поза ним. Після початку повномасштабного вторгнення Enterprise Europe Network ужила конкретних заходів, щоб допомогти європейським громадянам і підприємствам, демонструючи солідарність з українськими колегами:
- [The Supply Chain Resilience Platform](#) – платформа, створена EEN для виявлення збоїв у ланцюзі поставок як для ЄС, так і для українських МСП. Вона полегшує пошук партнерів, щоб допомогти компаніям, які стикаються з нагальними

проблемами, наприклад, втратою ринків імпорту/експорту в таких регіонах, як Україна, Росія та Білорусь.

- [EU-Ukraine Solidarity Lanes – Business Matchmaking Platform](#) – ця платформа має на меті швидко об'єднати бізнес-структури з ЄС та України, щоб вони могли знайти прагматичні оперативні рішення щодо експорту сільськогосподарської продукції з України.
- [Electric energy matchmaking Forum for Ukraine support](#) – платформа допомагає українським державним та приватним компаніям, які потребують відновлення електричних систем, придбання нового енергетичного обладнання або його компонентів, установити контакт із виробниками/розповсюджувачами різних типів енергетичного обладнання із країн ЄС, котрі можуть його продати чи передати на безоплатній основі.
- [EEN Україна](#) – відділення EEN, яке займається допомогою українським МСП в інноваціях та партнерстві з МСП ЄС. EEN Україна нещодавно оцінила українських клієнтів та їхні потреби в інноваціях для підвищення конкурентоспроможності й обізнаності щодо ведення бізнесу та інвестування в Україні.
- [Європейська платформа кластерної співпраці \(ECCP\)](#) – онлайн-центр, що об'єднує зацікавлені сторони кластера та служить універсальним центром для країн, котрі не входять до ЄС, але бажають налагодити співпрацю з європейськими партнерами.
- [EU Clusters Support Ukraine Forum](#) – платформа, створена ECCP для підвищення спроможності європейської промисловості у сприянні доставці гуманітарної допомоги Україні та підтримці українських біженців у країнах-членах.
- [Європейський кластерний альянс \(ECA\)](#) – спільний форум, який обстоює інтереси, потреби та можливості кластерів як на європейському, так і на глобальному рівнях. ECA представляє 800 кластерних організацій, котрі сприяють співпраці між інноваційними підприємствами, університетами, дослідницькими центрами та державними установами.
- [Альянс українських кластерів](#) створений для підтримки співпраці між українськими та європейськими кластерами, підвищення стійкості та відновлення порушених ланцюжків створення вартості на регіональному, національному та міжнародному рівнях.

Актуальні конкурси заявок

Інформація про актуальні конкурси заявок розміщується [на порталі](#) та [за покликанням](#).

Нещодавно було оголошено ініціативу щодо подання заявок на отримання фінансування через «Фонд МСП задля сприяння бізнес-ідеям» (The Ideas Powered for business SME Fund), яка передбачає захист торгових марок і відшкодування витрат на патенти.

ЄВРОПЕЙСЬКІ ПЛАТФОРМИ СМАРТ-СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ

[Сайт програми.](#)

Платформи S3 – це спільна ініціатива кількох Генеральних директоратів Європейської Комісії, які координуються Спільним дослідницьким центром (JRC) і заохочують регіони та їхні інноваційні суб'єкти по всьому ЄС будувати стратегічні партнерства, сприяючи взаємодоповненню регіонального фінансування інновацій у конкретних галузях розумної (смарт) спеціалізації. У 2015 році було започатковано три тематичні платформи смарт-спеціалізації (S3), пов'язаних з агропродовольчою, енергетичною та промисловою модернізацією. У 2022 році було започатковано нове партнерство для стійкої блакитної економіки (морський сектор).

Кінцевою метою цих мереж співпраці є створення європейських екосистем для транснаціонального та міжрегіонального співробітництва в регіонах і країнах із подібними або доповнювальними пріоритетами S3. Разом регіони-партнери аналізують і долають різні перешкоди, пов'язані з упровадженням їхніх стратегій розумної спеціалізації. Тематичні партнерства допомагають регіонам покращити свою регіональну базу знань, що веде до нових шляхів розвитку, кращої позиції в глобальних ланцюгах створення вартості та спільних транснаціональних стратегій інновацій.

Доступ до платформ мають не тільки країни ЄС, але й сусідні з ними регіони. Країни, які виявляють зацікавленість у впровадженні цієї концепції інноваційної політики ЄС, можуть узяти участь у проєктах. Спільний дослідницький центр пропонує методологічну допомогу та керівництво через свої дії з розширення й інтеграції.

На сайті розміщені посібники для тих, хто цікавиться розробленням і впровадженням стратегій смарт-спеціалізації: [на порталі](#) та [за покликанням](#).

S3 інтегровані в ініціативу DG REGIO щодо впровадження підходу смарт-спеціалізації в Україні, Молдові та Грузії. Ця ініціатива, якою JRC керує з 2019 року, спрямована на просування інновацій та спеціалізації в цих країнах. В Україні було законодавчо визначено, що в межах стратегій регіонального розвитку на період 2021–2027 років смарт-спеціалізація має бути обов'язковим компонентом.

Регіональні адміністрації з країн, що не входять до ЄС, у тому числі з України, маючи зацікавленість в участі у платформі S3, можуть через сайт звернутися до команди S3.

Програма «Креативна Європа» (The Creative Europe Programme)

[Сайт програми;](#)

[Український офіс програми;](#)

[Інформація на сторінці Дія.Бізнес.](#)

Про програму

Програма ЄС «Креативна Європа» є найбільшою програмою грантової підтримки культурного та креативного секторів в Європі та пропонує велику кількість можливостей для їх представників. Основними завданнями програми є захист, розвиток та просування європейського культурного й мовного розмаїття та спадщини, сприяння підвищенню конкурентоспроможності й економічного потенціалу культурного та креативного секторів, зокрема сектору аудіовізуального.

Програма поділена на три напрями:

- **КУЛЬТУРА** – ініціативи, що сприяють мистецькій і культурній співпраці на європейському рівні та покращують її;
- **МЕДІА** – дії, що заохочують конкурентоспроможність, інновації та сталість європейського аудіовізуального сектора;
- **МІЖСЕКТОРАЛЬНИЙ** напрям – ініціативи, що сприяють інноваційним діям і співпраці в аудіовізуальному та культурному секторах.

Бюджет програми на 2021–2027 роки становить 2,44 млрд євро, порівняно з 1,47 млрд євро попередньої програми (2014–2020). Генеральний директорат з питань освіти та культури (DG EAC) відповідає за програму «Креативна Європа».

Доступ для України

Україна була учасником програми в попередній програмний період з 2016 року. 12 жовтня 2021 р. було підписано Угоду між Україною та Європейським Союзом про участь у програмі «Креативна Європа» на новий програмний період (2021–2027), яка була ратифікована ВРУ 15 грудня 2021 р.

У Києві працює національне бюро програми «Креативна Європа», яке надає безплатні консультації, інформацію та технічну підтримку українським аплікентам під час процесу подання грантової заявки, організовує заходи, які сприяють обміну актуальною інформацією, нетворкінгу та пошуку партнерів між потенційними аплікентами програми, поширює інформацію про можливості фінансування проєктів в інших країнах, сприяє поширенню та промоції успішних проєктів, співпрацює з іншими Бюро з метою пошуку партнерів та обміну найновішою актуальною інформацією щодо програми «Креативна Європа». [Контакти](#).

Бюро поширює інформацію про грантові можливості у сфері культури, пов'язані не тільки з програмою. З цією метою регулярно проводяться ярмарки грантів. Черговий, п'ятий ярмарок [відбувся](#) в Києві 2 листопада 2023 року. За результатами таких ярмарків бюро публікує посібники, де перераховані актуальні грантові можливості.

У відповідь на російську агресію у вересні 2022 року програма оголосила спеціальний конкурс заявок для аплікентів з України з метою підтримання українських митців та культурних організацій, сприяння інтеграції переміщених українців через мистецтво та відновленню культурної спадщини. За результатами було відібрано три проєкти, які в 2023 році отримали фінансування з програми:

- ZMINA: REBUILDING / ЗМІНА: ВІДНОВЛЕННЯ – ІЗОЛЯЦІЯ. Платформа культурних ініціатив;
- Culture Helps / Культура допомагає – Інша Освіта;
- ARCHITECTS FOR HERITAGE IN UKRAINE: RECREATING IDENTITY AND MEMORY (U-RE-HERIT) – Національна спілка архітекторів України – НСАУ, Ro3kvit: Urban Coalition for Ukraine та ГО «Архітектурна освіта».

У 2023 році програма «Креативна Європа» продовжувала підтримувати український культурний та креативний сектори та заохочувала їх до участі в різноманітних акціях, зокрема в межах спеціального конкурсу, спрямованого на фінансування низових «малих проєктів».

Напрямок «МЕДІА» продовжуватиме надавати підтримку українському аудіовізуальному сектору та професіоналам за допомогою кількох заходів, а саме європейських фестивалів, розвитку аудиторії та кіноосвіти й навчання. Українські медіаорганізації також матимуть право на фінансування можливостей журналістського партнерства й свободи та плюралізму медіа в межах міжсекторального напрямку через проєкти співпраці з державами-членами ЄС. Українські організації також матимуть право на участь у Innovation Labs.

Особливості подання заявок

Заявку може подати будь-яка юридична особа (у т.ч. ФОП), яка працює у сфері культури, з реєстрацією у країнах-членах ЄС, а також у країнах, що не входять до ЄС, якщо відповідна країна є партнером програми. Українські заявники можуть подаватися на конкурси грантів, які оголошує програма. Необхідно, щоб організація, яка подається, була зареєстрована більше ніж за два роки до подання заявки. Обов'язковою є реєстрація на [порталі тендерів Єврокомісії](#).

Зазвичай гранти оголошуються раз на пів року. На сайті українського офісу є [розділ «Часті питання»](#) (ЧАПИ), де міститься інформація про особливості подання заявок.

Актуальні конкурси заявок

На сайті національного бюро є інформація про останні конкурси, термін подання заявок скінчився навесні 2023 р. Щорічно оголошуються нові конкурси.

Інформація про актуальні конкурси в сфері культури міститься на ресурсах Єврокомісії [за покликанням](#) та [на сайті](#).

Програма «Цифрова Європа» (The Digital Europe Programme, DIGITAL)

[Сайт програми;](#)

[Інформація на сайті Дія.Бізнес;](#)

[Гайд «Усе про можливості на €6 млрд для українців».](#)

Про програму

Програма «Цифрова Європа» спрямована на стимулювання цифрової еволюції європейського суспільства та економіки і забезпечує широкі переваги, особливо для малих і середніх підприємств. Вона сфокусована на п'яти основних напрямках:

- суперкомп'ютери, у тому числі оброблення великих масивів даних;
- штучний інтелект, а також безпечний доступ до великих наборів даних і їх збереження завдяки надійній та енергоефективній хмарній інфраструктурі;
- передові цифрові навички, зокрема розроблення та реалізація спеціалізованих програм і стажувань для майбутніх експертів у таких ключових сферах, як великі масиви даних та штучний інтелект, кібербезпека, квантові технології;
- широке впровадження цифровізації у таких секторах, як бізнесі, електронне урядування, охорона здоров'я, навколишнього середовища, освіта та культура, технології Smart City тощо;
- кібербезпека.

Загальний бюджет програми становить 7,5 млрд євро. Програмою керує Генеральний директорат комунікаційних мереж, контенту та технологій (DG CONNECT).

Свої завдання програма «Цифрова Європа» вирішує спільно з іншими програмами ЄС, такими як програма Horizon Europe для досліджень та інновацій, Connecting Europe Facility для цифрової інфраструктури, Recovery and Resilience Facility та Structural Europe.

Доступ для України

5 вересня 2022 року була підписана Угода між Україною та Європейським Союзом про участь України у програмі Європейського Союзу «Цифрова Європа» (2021–2027), яка була ратифікована ВРУ 23 лютого 2023 року. Участь країн у програмі передбачає сплату внесків, але ЄС звільнив Україну від повної сплати й надав знижку 95% на фінансові внески протягом 2023–2027 років.

Для України доступно чотири основні напрями, окрім кібербезпеки: цей напрям доступний тільки для країн-членів ЄС.

Кабінет Міністрів України визначив Офіс з розвитку підприємництва та експорту національним контактним пунктом програми Європейського Союзу «Цифрова Європа» (2021–2027). Метою цього національного контактного пункту є просування цифрової політики ЄС та надання інформації, рекомендацій і методологічної підтримки потенційним заявникам протягом усього терміну дії програми. Офіс також співпрацюватиме з мережею контактних пунктів у країнах ЄС.

На сайті програми є [окрема сторінка](#) про підтримку України.

Особливості подання заявок

Участь у конкурсах програми можуть брати представники бізнесу, навчальні заклади, громадські об'єднання, органи державної влади і місцевого самоврядування.

Для додаткової інформації національний офіс в Україні пропонує ознайомитися з [тренінгом](#) «Як податися на програму «Цифрова Європа» та [гайдом](#) із подання заявки або ж написати на пошту euointegration@thedigital.gov.ua чи [отримати онлайн-консультацію](#) експерта Дія.Бізнес.

Актуальні конкурси заявок

Оголошення про актуальні конкурси програма публікує на [своєї сторінці](#). Оголошення про можливість подання заявок програма «Цифрова Європа» також, як і інші програми ЄС, публікує на [сайті оголошень про гранти і тендери Єврокомісії](#).

Плани програми на 2023–2024 роки були опубліковані у [робочій програмі](#). За інформацією сайту [Дія.Бізнес](#) станом на початок грудня 2023 року було відкрито шість конкурсів заявок, у яких могли брати участь українські апліканти. Інформація про деякі попередні конкурси [за цим покликанням](#).

Програма ЄС «Механізм “Сполучення Європи”» (Connecting Europe Facility, CEF)

[Сайт програми.](#)

Про програму

Програма CEF є одним із фінансових інструментів ЄС, мета якого сприяти зростанню, створенню робочих місць і конкурентоспроможності шляхом цільових інвестицій в інфраструктуру на європейському рівні. Програма підтримує розвиток високоефективних, стійких та взаємопов'язаних транс'європейських мереж у сферах транспорту, енергетики та цифрових послуг, які об'єднують європейські країни.

Програма CEF містить три підпрограми:

- **транспорт (CEF Transport)** – має на меті підвищити стійкість транспортної мережі та допомогти ЄС досягти цілі європейської «Зеленої угоди» щодо скорочення викидів транспорту на 90% до 2050 року. Підпрограма сфокусована на проєктах, спрямованих на розширення, оновлення та вдосконалення європейської транспортної мережі Trans-European Networks for Transport, TEN-T) та інфраструктури (залізниці, внутрішні водні шляхи, морські та внутрішні порти; на безпеку дорожнього руху, залізнично-дорожні термінали, мультимодальні логістичні платформи, мультимодальні пасажирські хаби, інтелектуальні та взаємосумісні програми для транспорту, безпечну та захищену інфраструктуру мобільності).

- За цю підпрограму відповідає Генеральний директорат з мобільності та транспорту (DG MOVE). Загальний бюджет 25,81 млрд євро;
- **енергетика (CEF Energy)** – підтримує розвиток високоефективних, стійких та взаємопов'язаних транс'європейських мереж у сфері енергетики (The Trans-European Networks for Energy, TEN-E). Значна увага приділяється транскордонним проектам з відновлюваної енергетики, сумісності мереж і кращій інтеграції внутрішнього енергетичного ринку. Підпрограма також сприяє досягненню цілей ЄС щодо декарбонізації та допомагає країнам ЄС досягти цілей щодо відновлюваної енергії до 2030 року. За підпрограму відповідає Генеральний директорат з енергетики (DG ENER). Загальний бюджет 5,84 млрд євро;
 - **цифровий компонент (CEF Digital)** – спрямований на підтримання та стимулювання як державних, так і приватних інвестицій у проекти цифрової трансформації Європи. Основні дії, передбачені CEF Digital, передбачають розгортання мереж дуже високої пропускної здатності, включаючи системи 5G, у регіонах, які є драйверами соціально-економічного розвитку; гарантування безперебійного покриття системами 5G усіх основних транспортних шляхів, у тому числі транс'європейських транспортних мереж; розгортання нових або суттєва модернізація наявних магістральних мереж, зокрема й підводних кабелів, усередині та між державами-членами та між ЄС і третіми країнами. Генеральний директорат комунікаційних мереж, контенту та технологій (DG CONNECT) відповідає за CEF Digital. Загальний бюджет 2,07 млрд євро.

Одним із пріоритетів CEF є сприяння та зміцнення синергії між трьома секторами. Генеральні директорати Комісії, відповідальні за транспорт, енергетику та цифрові технології CEF, у співпраці з Європейським виконавчим агентством із кліматичної інфраструктури та навколишнього середовища (CINEA) та Європейським виконавчим агентством з охорони здоров'я та цифрових технологій (HaDEA) стежать, щоб інвестиції CEF у ключову інфраструктуру сприяли перетворенню Європи на наукомістку, низьковуглецеву та висококонкурентну економіку за допомогою гнучкого та сучасного транспорту, чистої енергії та цифрових мереж.

Доступ України

До програми CEF Україна приєдналась нещодавно. Угода про участь була підписана 6 червня 2023 року, а її ратифікація Верховною Радою України відбулась 22 листопада 2023 р. Вона відкриває Україні шлях до участі у всіх підпрограмах CEF (Транспорт, Енергетика, Цифровий компонент). Ця співпраця дозволить покращити зв'язок країни з сусідами ЄС та сприятиме інтеграції в єдиний ринок ЄС.

У сфері транспорту українські органи влади та компанії зможуть, зокрема, подавати заявки на фінансування в межах майбутніх транспортних конкурсів CEF у поточному програмному періоді (2021–2027). Критерії прийнятності для третіх країн застосовуватимуться, як зазначено в Регламенті транс'європейського транспорту (TEN-T): пріоритет надається діям, які посилюють зв'язок між основною мережею держав-членів і мережі в третіх країнах.

У сфері енергетики українські інфраструктурні проекти, пов'язані з державами-членами ЄС, уже мають можливість подати заявку на отримання статусу проєктів взаємного інтересу (Projects of Mutual Interest, PMI) відповідно до переглянутих правил ЄС щодо енергетичної інфраструктури. PMI – це нова концепція, запроваджена переглянутим Регламентом транс'європейських енергетичних мереж (TEN-E), щоб дозволити інфраструктурним проєктам, які з'єднують треті країни з ЄС, мати прибуток від спрощених процедур отримання дозволів і кращого доступу до фінансування. Інший варіант для України одержати підтримку CEF-Energy – транскордонні проєкти у сфері відновлюваної енергетики.

У межах цифрового компонента програми (CEF Digital) після запуску наступних конкурсів CEF Digital суб'єкти в Україні зможуть подати заявку на співфінансування проєктів, спрямованих на підвищення потужності, безпеки та стійкості цифрового зв'язку між Україною та її сусідами з ЄС.

Особливості подання заявок

Заявники – юридичні особи з України – уже фігурують серед тих, хто може брати участь в оголошених конкурсах. Процес подання заявок аналогічний до інших конкурсів і вимагає обов'язкової попередньої реєстрації на [сайті оголошень про гранти і тендери Єврокомісії](#). У багатьох випадках вимагається формування консорціумів заявників.

Актуальні конкурси заявок

Низку конкурсів, відкритих для участі заявників з України, оголосили у 2023 р. Актуальні оголошення разом із оголошенням за деякими іншими програмами, зокрема за програмою LIFE, розміщуються [на сайті Європейського агентства з питань клімату, інфраструктури та навколишнього середовища](#) (European Climate, Infrastructure and Environment Executive Agency – CINEA) та [на сайті оголошень про гранти і тендери Єврокомісії](#).

Програма EU4HEALTH

[Сайт програми;](#)

[Сторінка програми на сайті Центру громадського здоров'я МОЗ України.](#)

Про програму

Програму EU4Health було створено у відповідь на пандемію COVID-19 для підвищення готовності ЄС до можливих майбутніх криз. Пандемія підкреслила вразливість систем охорони здоров'я на національному рівні, тому програма має на меті зробити їх більш надійними, стійкими та доступними.

Цілями програми EU4Health є такі:

- зміцнення здоров'я та профілактика захворювань, зокрема раку;
- захист від серйозних транскордонних загроз здоров'ю;
- удосконалення ліків, медичних приладів та кризових резервів;
- зміцнення системи охорони здоров'я шляхом підвищення її стійкості та ефективності використання ресурсів, у т.ч. цифрова трансформація охорони здоров'я і підтримка інтеграції національних систем охорони здоров'я.

Управління компонентами програми здійснюється або Генеральним директором з питань охорони здоров'я та харчової безпеки (DG SANTE), або Європейським управлінням з питань готовності та реагування на надзвичайні ситуації в галузі охорони здоров'я (DG HERA) Європейської комісії. Загальний бюджет програми становить 5,3 мільярда євро.

Доступ України

Україна підписала угоду про приєднання до програми EU4Health 15 липня 2022 року, яка була ратифікована ВРУ 12 січня 2023 року. Ця угода дозволяє Україні отримувати фінансування ініціатив з покращення охорони здоров'я нарівні з країнами-членами ЄС, Норвегією та Ісландією.

Міністерство охорони здоров'я України визначило Центр громадського здоров'я, ДП «Електронне здоров'я», Центр трансплант координації та Державний експертний центр профільними установами для підготовки та реалізації проєктних заявок за такими темами: профілактика серцево-судинних захворювань та діабету, профілактика і моніторинг онкологічних та інших неінфекційних захворювань, упровадження європейської системи оцінки безпеки крові, тканин та клітин людини, інтеграція української системи електронного здоров'я до єдиної електронної системи охорони здоров'я ЄС тощо.

Національні координатори програми від України:

- **Ольга Гвоздецька**, виконувачка обов'язків заступника генерального директора Центру громадського здоров'я МОЗ України o.gvozdetska@phc.org.ua;
- **Ганна Щетиніна**, головна спеціалістка з управління проєктами та міжнародного співробітництва Центру громадського здоров'я МОЗ України h.shchetynina@phc.org.ua.

Особливості подання заявок

Програма EU4Health передбачає здійснення фінансування проєктів для урядових установ (прямі гранти для держав-членів) та неурядових організацій (відкриті конкурси) за напрямками, визначеними щорічною робочою програмою. Подавати заявки можуть національні органи влади, заклади охорони здоров'я та освітні заклади, організації громадянського суспільства та інші компанії в галузі охорони здоров'я з країн ЄС і третіх, пов'язаних з Програмою, у т.ч. тепер і з України.

Актуальні конкурси заявок

Конкурси оголошуються циклічно. Про актуальні можливості подання інформуються дипломатичні установи країн, які мають доступ до програми. Національні координатори поширюють інформацію і допомагають в підготовці заявок. Актуальні конкурси публікуються [на сайті Європейського виконавчого агентства з охорони здоров'я та цифрових технологій](#) (European Health and Digital Executive Agency, HaDEA) і [на сайті оголошень про гранти й тендери Єврокомісії](#).

Інформацію про актуальні конкурси і особливості підготовки заявок можна знайти [на сторінці програми](#) на сайті Центру громадського здоров'я МОЗ України.

Механізм цивільного захисту ЄС (Union Civil Protection Mechanism, UCPM)

[Сайт програми.](#)

Коротко про UCPM і підтримку України через Механізм цивільного захисту ЄС

Механізм цивільного захисту – особливий інструмент ЄС, європейська система солідарності, яка допомагає країнам, що постраждали від стихійного лиха. Механізм також спрямований на покращення системи запобігання, реагування на катастрофи та, відповідно, готовності до них. Відповідальним за цю програму є Генеральний директорат Європейського цивільного захисту та операцій з гуманітарної допомоги (DG ECHO).

Коли надзвичайна ситуація переважає можливості реагування країни в Європі та за її межами, ця країна може звернутися по допомогу через Механізм. Ключову роль у координації реагування на катастрофи при цьому відіграє Європейська комісія. Координаційний центр реагування на надзвичайні ситуації (ERCC) мобілізує допомогу або

експертизу. ERCC моніторить події по всьому світу цілодобово й без вихідних та забезпечує швидке розгортання екстреної підтримки через прямий зв'язок із національними органами цивільного захисту. Спеціалізовані групи та обладнання, наприклад пожежні літаки, пошуково-рятувальні та медичні бригади, можуть бути мобілізовані в короткий термін для розгортання в Європі та за її межами.

З моменту заснування у 2001 році Механізм цивільного захисту ЄС був задіяний для реагування на більш ніж 600 надзвичайних ситуацій і криз усередині ЄС і за його межами. У межах механізму цивільного захисту ЄС у питаннях цивільного захисту і моніторингу ризиків співпрацюють 27 країн ЄС і тепер дев'ять держав-учасниць Механізму (Ісландія, Норвегія, Сербія, Північна Македонія, Чорногорія, Туреччина, Боснія і Герцеговина, Албанія та віднедавна – Україна). 20 квітня 2023 року Україна отримала статус повноправного членства в Механізмі. Механізм також пропонує країнам-членам комплексну або динамічну програми навчання, адаптовані до конкретних цільових груп.

У відповідь на вторгнення Росії в Україну ЄС розпочав свою найбільшу екстрену операцію з моменту створення Механізму. З лютого 2022 року Єврокомісія мобілізувала 733 млн євро на програми гуманітарної допомоги мирним жителям, які постраждали від війни в Україні. Це обіймає 685 млн євро для України (485 млн євро на 2022 рік і 200 млн євро на 2023 рік) і 48 млн євро для біженців, які перемістились до сусідньої Молдови.

[Детальніше](#) про підтримку України через Механізм цивільного захисту.

Фінансовий інструмент ЄС для України (Ukraine Facility)

Приєднання до ЄС передбачає, що країна-кандидат має провести значну «домашню роботу», щоб відповідати так званим Копенгагенським критеріям членства, які містять в собі:

- політичний критерій – стабільність інститутів, що гарантують демократію, верховенство права, права людини та повагу та захист меншин;
- економічний критерій – дієва ринкова економіка та здатність справлятися з конкуренцією та ринковими силами;
- правовий критерій – здатність брати на себе зобов'язання членства (прийняття та імплементацію законодавства, узгодженого з директивами і нормами ЄС, так званих *acquis communautaire* або *acquis*).

Для проведення країнами-кандидатами необхідних реформ і змін ЄС надає фінансову та технічну допомогу через так званий інструмент допомоги перед вступом (The Instrument for Pre-accession Assistance, IPA).

Україні доведеться виконувати цю роботу в унікальній ситуації – триває повномасштабна російська агресія проти України, масштаб наслідків якої наразі навіть важко оцінити. Тому ЄС запроваджує унікальний комплексний фінансовий інструмент для України – Ukraine Facility, який забезпечить узгоджену та передбачувану підтримку на 2024–2027 роки в розмірі до 50 млрд євро, у т.ч. (попередньо) 17 млрд євро у вигляді безповоротної допомоги (грантів) і 33 млрд євро кредитних ресурсів. Про таке рішення Європейська Комісія [повідомила](#) 20 червня 2023 року. Цей механізм матиме на меті підтримання стійкості України, її відновлення та модернізації, яка необхідна на шляху євроінтеграції та є альтернативою IPA.

Така підтримка буде надаватись у межах Плану України щодо відновлення та реформ, який був розроблений урядом у 2023 році. Причому передбачається, що реалізація цього Плану буде підтримуватися й іншими донорами. Тому можливості, які будуть доступні для українських громад і регіонів у межах Ukraine Facility, зараз неможливо описати в деталях.

Загалом Ukraine Facility містить три складові:

- підтримка реалізації Плану України (пряма бюджетна підтримка, грантові й кредитні ресурси – загалом 39 млрд євро, підтримка макрофінансової стабільності, інвестицій у швидке відновлення і впровадження реформ, які Україна має реалізувати як кандидат);
- межа для залучення інвестицій (стимулювання залучення приватного сектору у відновлення і розвиток України через змішаний механізм фінансових гарантій, на що буде виділено 8 млрд євро, але за рахунок мультиплікації планується мобілізувати 17,8 млрд євро);
- програми технічної підтримки (підтримка імплементації європейського законодавства і спроможності уряду, регіональних і місцевих влад, а також громадянського суспільства (3 млрд євро)).

У межах першої складової, як припускається, будуть підтримані в тому числі проекти відновлення у громадах, які сьогодні акумулюються на платформі DREAM (Digital Restoration

Ecosystem for Accountable Management – цифрова екосистема для прозорого управління відновленням, буквально «мрія»). Тут може бути запроваджений механізм, який реалізовувався на деяких державних програмах, які фінансувалися коштом партнерів. Так, наприклад, «Надзвичайна кредитна програма для відновлення України» фінансувалась за кредитні кошти Європейського Інвестиційного Банку, була спрямована на забезпечення потреб внутрішньо переміщених осіб, підтримання й прискорення відновлення інфраструктури в районах, що знаходилися на підконтрольній території Донецької та Луганської областей, і поширювалась на територію ще семи областей. Відбір проєктів у таких програмах здійснюється державою, але під супервізією міжнародних партнерів. Можливий також варіант, коли такий відбір буде здійснюватися спеціально створеною спільною інституцією ЄС та України. Конкретний механізм буде визначено після того, як Україна і ЄС узгодять План України.

За другою складовою інвестиції будуть спрямовані в тому числі на реалізацію великих інфраструктурних проєктів, зокрема на засадах публічно-приватного партнерства, які будуть враховувати в тому числі регіональні пріоритети, визначені в регіональних стратегіях і планах відновлення. У документі Єврокомісії сказано, що ця складова має на меті підтримати інвестиції різних суб'єктів в реконструкцію і модернізацію, у тому числі з боку приватного сектору, державних підприємств і муніципалітетів.

Третя складова більш звична для українських громад і регіонів, які мають досвід роботи з програмами донорської технічної підтримки, але передбачений обсяг такої підтримки незрівнянно вищий. У межах цієї складової будуть підтримуватись здебільшого м'які проєкти, спрямовані на підвищення спроможності й інституційний розвиток, у яких інвестиційна складова буде відсутня або буде невеликою. Проєкти будуть відбиратися на конкурсних засадах.

Слід ще раз наголосити, що можливості, які будуть доступні українським громадам і регіонам наразі можна описати лише орієнтовно, але такі можливості однозначно будуть передбачені. Описуючи інструмент Ukraine Facility, Єврокомісія відзначає, що реконструкція і відновлення країни має відбуватись із широким залученням до консультацій та за участю субнаціональних рівнів, зокрема громад, реформа децентралізації має залишатись у фокусі уваги. Підтримка місцевого розвитку і децентралізації визначені як одні зі спеціальних цілей інструменту Ukraine Facility. При цьому прямо відзначено, що План України має містити суттєву частку проєктів, які відбираються та реалізуються владними інституціями субнаціонального, тобто регіонального і місцевого рівня.

Виходячи з цього, здатність готувати якісні проєктні пропозиції і забезпечувати ефективний проєктний менеджмент буде важливою і для використання нових можливостей інструменту Ukraine Facility на регіональному і місцевому рівнях. У його межах ОМС і регіональні інституції будуть набувати тих спроможностей, які будуть надалі необхідні вже для роботи зі структурними фондами ЄС.

Інформація про актуальні конкурси заявок

Інформація про актуальні можливості участі в конкурсах на залучення фінансування за підтримки ЄС достатньо активно поширюється в мережі інтернет на різних майданчиках. Кожна програма обов'язково публікує таку інформацію на своїй сторінці.

Основним майданчиком, де публікується зведена інформація, є [сайт оголошень про гранти і тендери Єврокомісії](#). З титульної сторінки можна перейти на оголошення за програмою, яка цікавить. Також пошук можна здійснювати в розділі Search Funding&Tenders, задавши його параметри вибором фільтрів. Відвідувач сайту може переглянути інформацію про оголошений конкурс, його дедлайни, про те, хто може бути аплікантом, і тут же, на сайті, перейти до онлайн-форми подання заявки, яка є основною для абсолютної більшості конкурсів за програмами ЄС. На сайті є теж коротка інструкція щодо того, як подавати заявку, й опція реєстрації, яка є обов'язковою для більшості конкурсів. Інформація доступна тільки англійською мовою.

Інші майданчики з актуальною інформацією про конкурси заявок:

- [Сайт «Прямуємо разом»](#), який підтримує Представництво ЄС в Україні, містить інформацію про проекти, що реалізуються в Україні за підтримки ЄС, з відповідними покликаннями. У розділі «Можливості» публікується інформація про актуальні конкурси заявок, до яких можна долучитися. Інформація доступна українською мовою.
- [Сайт Східного партнерства](#), присвячений питанням співпраці ЄС з Азербайджаном, Білоруссю, Вірменією, Грузією, Молдовою й Україною. Тут також є розділи про проекти ЄС та актуальні можливості. Сайт пропонує підписатися на оновлення. Інформація доступна українською мовою.
- [Сайт «Децентралізація»](#) публікує інформацію про гранти, актуальні для ОМС. Ця інформація також дублюється в однойменній [групі в фейсбуці](#).
- Декілька сайтів публікують інформацію про актуальні гранти, орієнтовані переважно на громадський сектор, але також і на представників ОМС й інші категорії користувачів: [Громадський Простір](#) і [ГУРТ](#).
- [Сайт Дія.Бізнес](#) публікує інформацію про актуальні гранти, доступні для бізнесу.
- [Група у фейсбуці «Гранти для бізнесу, освіти, ГО, ОТГ та корисні події»](#), яка репостить оголошення про актуальні конкурси.
- [Група у фейсбуці «Гранти. Що, де коли?»](#), яка серед іншого також репостить оголошення про актуальні конкурси.

Окрім того, поширення інформації про актуальні конкурси й огляди таких можливостей спеціально для ОМС та інших цільових аудиторій часто здійснюють асоціації ОМС, обласні ради та адміністрації, агенції регіонального розвитку³. Здебільшого вони роблять це досить регулярно і пропонують підписатися на оновлення інформації. Приклади таких дайджестів: [Львівської обласної ради](#), [Департаменту регіонального розвитку Черкаської ОДА](#), [Агенції регіонального розвитку Одеської області](#), [Департаменту міжнародного співробітництва та регіонального розвитку Вінницької ОВА](#).

³ Сприяння залученню та реалізації у регіоні проектів (програм) міжнародної технічної допомоги та транскордонного співробітництва зафіксовано як функція APP в [типовому положенні](#)

Кожен, хто зацікавлений у залученні проєктів, які реалізуються за підтримки міжнародних партнерів, виробляє в результаті свій алгоритм пошуку актуальних можливостей, переглядаючи з певною регулярністю (наприклад, щотижнево) ті інформаційні майданчики і сайти програм, які вважає для себе найбільш інформативними, й обираючи ті чи інші підписки на дайджести грантових можливостей, зокрема в різних регіонах.

Особливості та етапи підготовки проєктної заявки

Залежно від типу фінансування, яке бажає отримати апліканти, розроблення проєктної заявки може тривати від кількох тижнів (для простіших проєктів, зокрема грантових схем) до кількох місяців (для складних проєктів з більшою кількістю партнерів та/або більшою кількістю типів контрактів, які можуть передбачати виконання робіт/створення фізичної інфраструктури).

Важливо зазначити, що більшість європейських проєктів розробила онлайн-платформи для керування процесами подання заявок і реалізації проєктів. Таким чином, одним із перших кроків, які слід зробити, крім ретельного вивчення документації програми/конкурсу, є створення профілю на відповідній платформі та ознайомлення з конкретними вимогами до заявки (наприклад, обмеження щодо кількості слів чи символів, які можна вводити у форму).

Деякі програми надають списки контрольних запитань для подання проєктної заявки, наприклад, щодо супровідних документів, а також роз'яснюють тип інформації, яку потрібно додати в кожен розділ. Онлайн-платформа, документи програми/конкурсу, списки контрольних запитань – усе це визначає основні рамки, якими ви повинні керуватися, починаючи готувати пакет документів для подання заявки.

[Онлайн-посібник Єврокомісії](#) щодо можливостей фінансування пропонує повну інформацію для кожного етапу процесу подання заявки. Здебільшого для кожного конкурсу заявок публікується положення про конкурс із детальним описом умов, яким має відповідати заявка, включно з переліком документів, які потрібно вставити у форму заявки. Наприклад, перегляньте [документ конкурсу](#) інфраструктури альтернативних видів палива в межах програми «Механізм сполучення Європи» (CEF) або [прискорення найкращого використання технологій](#) у межах програми «Цифрова Європа» (DIGITAL EUROPE).

Також більшість конкурсів при їх оголошенні надає контакт (переважно – електронну адресу) для надсилання протягом певного періоду уточнювальних запитань, а також проводять так звані інформаційні дні, у межах яких роз'яснюють деталі конкурсу і надають відповіді на запитання аплікантів. Щоб скористатись цими можливостями і мати час для з'ясування всіх питань, необхідно розпочати підготовку заявки заздалегідь.

Основні компоненти типового зразка заявки/пакету документів

Усі заявки, незалежно від типу фінансування, складаються з типових підрозділів, які визначаються логікою запланованих у межах проєкту дій та критеріями оцінювання заявки.

Логічна схема запланованих у межах проєкту дій

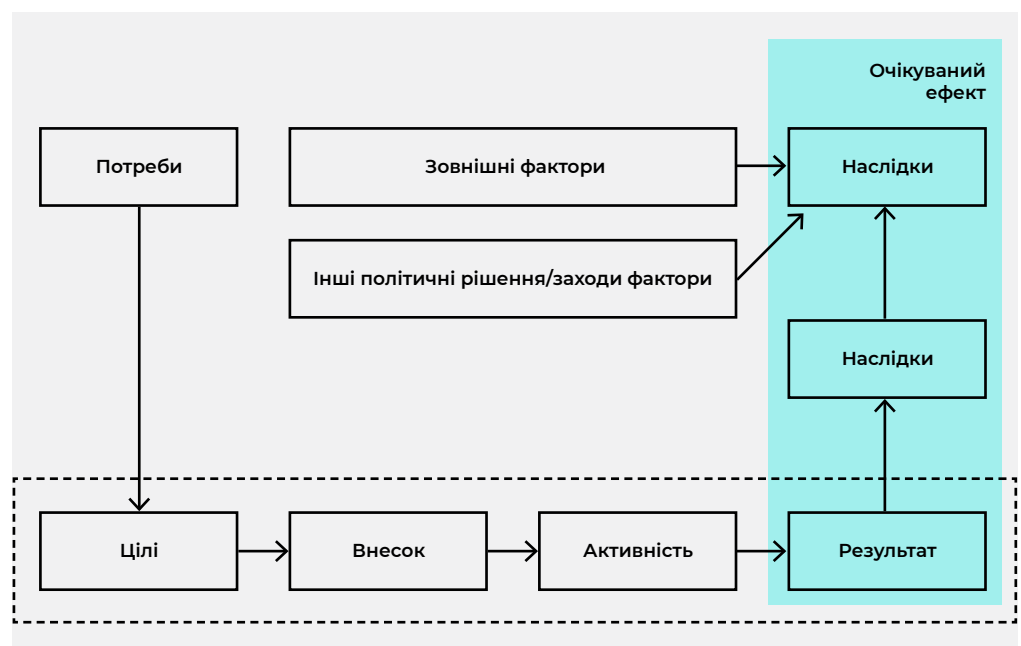
Ключові слова: проблеми, потреби, рішення, зміни, внесок (input), активності (заходи, activities), безпосередній результат (продукт, output), цілі (objectives), опосередковані результати (наслідки, outcomes), впливи (impact), передумови (припущення, assumptions), учасники.

Логічна схема запланованих у межах проєкту дій переважно наводиться у формі (детального) опису, а також схеми, що підсумовує очікуваний вплив запланованих заходів. Іншими словами, вона **описує очікувану логіку дій, які будуть реалізовані, або ланцюжок подій**, які мають привести до запланованих **змін**. Очікується, що заходи будуть спрямовані на розв'язання **проблеми** або задоволення **потреби** – при цьому логічна схема проведення заходів є інструментом, який допомагає пояснити (і часто візуалізувати), чому плануються ті чи інші кроки (**заходи**), чому до їх реалізації залучаються конкретні суб'єкти (**учасники**), а також який взаємозв'язок цих кроків один із одним. Таким чином, вона допомагає продемонструвати очікуваний причинно-наслідковий зв'язок заходів.

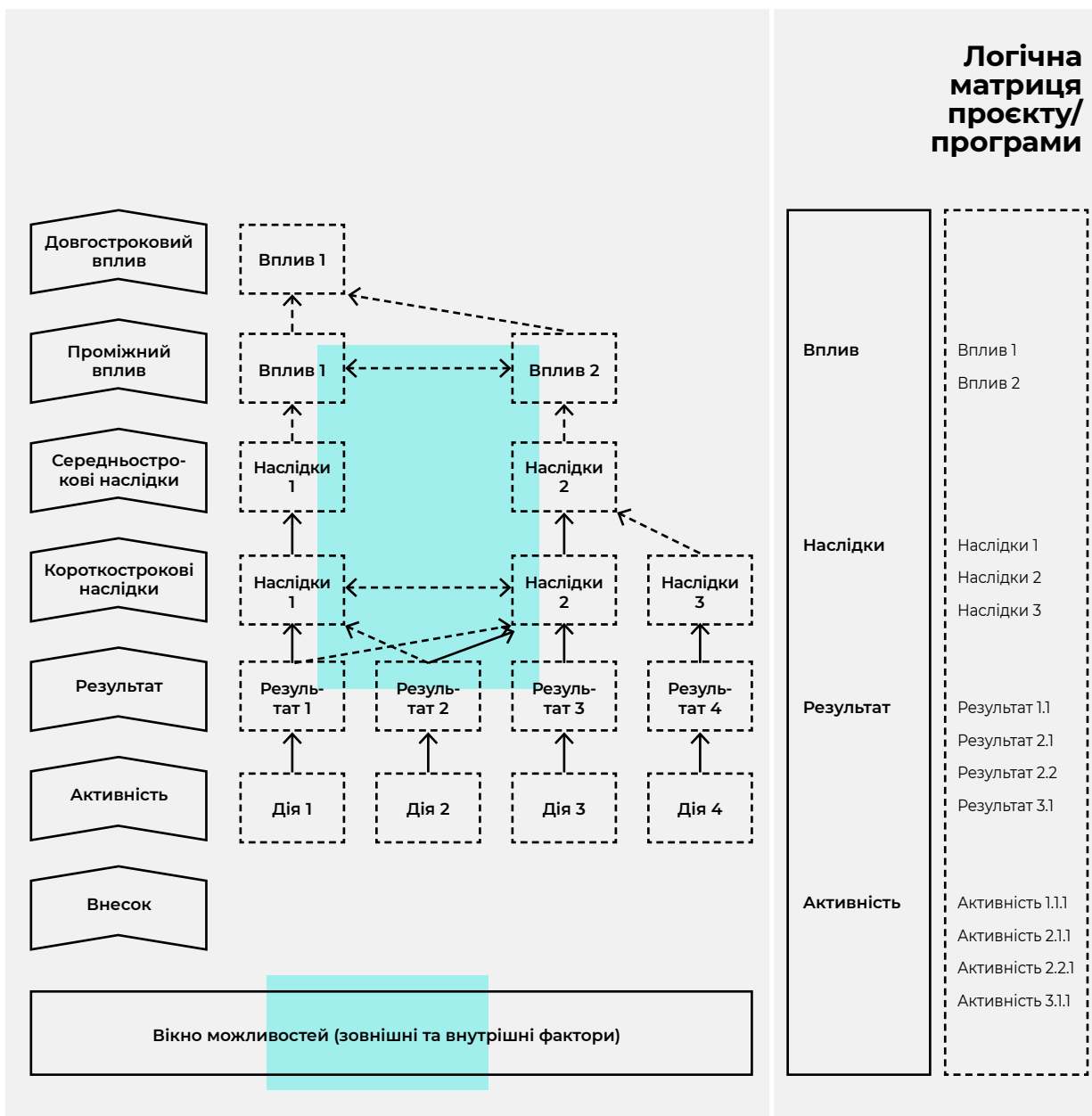
Логічна схема – це аналітичний інструмент, який визначає взаємозв'язки та очікувані закономірні наслідки на підставі певних **припущень (assumptions)**, які були зроблені під час **оцінювання впливу (impact assessment)**, якщо такий виконувався. Наприклад, чи очікується, що певні заходи виконуватимуться паралельно чи послідовно? Чи очікується, що всі заходи згенерують **вихідні результати (outputs)** чи лише деякі з них? Хто й що саме повинен робити? Чи буде це очікуваний «вихідний результат» певної особи чи організації «внеском» (**input**) для когось іншого?

Розробляючи логічну схему для планування дій, ви також маєте проаналізувати, як різні **суб'єкти (учасники)** повинні реагувати на заплановані заходи, а також визначити **необхідність реалізації яких подальших дій з'явиться у результаті виконання цих заходів**; як учасники повинні взаємодіяти між собою і як повинні бути комплексно взаємопов'язаними заходи, щоб забезпечити досягнення запланованих змін і в кінцевому результаті досягнення визначених цілей. Це схоже на метод побудови «дерева проблем», яке зазвичай описує: (а) проблему та причини її появи; (б) загальні та конкретні цілі, а також (в) усі можливі рішення (варіанти) і те, як вони мають спрацювати.

Загальна логічна схема для планування дій у межах проєкту (типова для інструментів підтримки ЄС)

Відмінності логічної схеми запланованих у межах проєкту дій у порівнянні з логіко-структурною матрицею (Log frame matrix)

На відміну від логічної матриці, логічна схема запланованих дій допомагає визначити прями та непрямі зв'язки (зображені пунктирними стрілками) між наслідками дій у межах одного рівня та/або між рівнями. У логіко-структурній матриці заходи (дії) зазвичай безпосередньо пов'язані з одним конкретним проміжним результатом (output), який, своєю чергою, безпосередньо призводить до виникнення одного конкретного кінцевого наслідку (outcome).

Логічна схема запланованих дій є основою для визначення відповідних показників, за якими буде здійснюватися моніторинг та оцінка реалізації заходів проєкту. Кожне формулювання результату, включене до кожного з рівнів логічної схеми запланованих дій, має супроводжуватися одним або кількома відповідними показниками його досягнення.

Підготовлено на основі [«Керівних принципів кращого регулювання ЄС»](#) та [Настанов Генерального директорату з питань сусідства та переговорів про розширення \(DG NEAR\)](#) щодо програмування, моніторингу та оцінювання.

Основні розділи проєктної заявки

У більшості проєктних заявок/пакетів пропозицій для програм ЄС можна бачити такі розділи:

1. короткий опис пропозиції (назва, аббревіатура/скорочена назва, тривалість, бюджет, партнери);
2. необхідні адміністративні документи (різні типи декларацій – згоди, GDPR (Загальний регламент із захисту даних) тощо);
3. детальна інформація про заявника та партнерів проєкту, якщо такі є, юридичний представник(и) та контактна(і) особа(и), рекомендації (зокрема, отримані після реалізації попередніх проєктів), які є аргументами на користь того, що за результатами розгляду заявки має бути прийняте позитивне рішення;
4. людські ресурси, залучені до реалізації проєкту: тут ідеться про управлінський та технічний/експертний рівень персоналу. Заявник повинен довести, що його персонал має необхідний рівень компетентності для виконання доручених завдань, включаючи управлінські навички, оскільки сильна команда менеджерів зазвичай має важливе значення для успіху проєкту;
5. цілі проєкту;
6. обґрунтування – пояснення причин, через які реалізація проєкту є виправданою, потребує фінансування, який логічний зв'язок із джерелом фінансування (програмою);
7. очікувані результати/вплив на цільові групи;
8. заходи, необхідні для досягнення очікуваних результатів/здійснення впливу;
9. показники (зокрема основні та цільові);
10. масштабування/поширення та використання результатів проєкту, комунікація;
11. робочий план та ресурси (наприклад, плани виконання кожного комплексу робіт/активностей та необхідні для цього ресурси), а також результати (продукти, deliverables);
12. ризики;
13. бюджет – залежно від вимог у кожному конкретному випадку він може бути дуже детальним (за активностями, партнерами, роками, за видами витрат). Щоправда, для невеликих проєктів (одноразові виплати/гранти) переважно достатньо скороченої версії (таблиця з активностями та калькуляцією витрат). Також може знадобитися вказати типи тендерних процедур;
14. питання горизонтального типу: гендерна рівність, недискримінація, рівний доступ (соціальний вплив: «не залишити нікого осторонь»), охорона довкілля/пом'якшення наслідків кліматичних змін (DNSH – принцип «не завдавати значної шкоди») та інші – яким чином проєкт сприятиме дотриманню цих вимог.

Суть кожної проєктної заявки полягає у визначенні проблеми та описі того, як проєкт пропонує її вирішувати. Описуючи зв'язки між проблемами, потребами та рішеннями, у проєктній пропозиції необхідно довести, що заплановані дії (заходи, реалізація проєкту) є необхідними. Водночас усе більший акцент робиться на оцінці впливу/наслідків, тобто недостатньо просто сказати, яку діяльність ви маєте намір здійснювати (і чому), потрібно показати, що саме ви зміните завдяки реалізації своїх планів.

Для деяких програм існує двоетапний процес подання заявок. Спочатку подається Концептуальна записка, а повноцінна заявка розробляється лише тоді, коли/якщо Концептуальна записка буде схвалена. Концептуальна записка містить основну інформацію про запропонований проєкт у короткому вигляді: передумови й опис проєкту, обґрунтування необхідності реалізації проєкту, опис консорціуму/команди і програми робіт і заходів. Однак ще до або паралельно з підготовкою Концептуальної записки дуже корисно окреслити загальну методологію проєкту та в логічний спосіб структурувати всі елементи, аби забезпечити зв'язок між ними відповідно до логіко-структурної матриці.

Етапи розроблення пакета документів:

Основні кроки для розроблення проєктних заявок для участі у програмах ЄС:

Крок 1. Виробіть розуміння цілей програми, до якої ви бажаєте доєднатися, подавши заявку, та/або конкретного конкурсу, а також їх глобального зв'язку зі стратегічними напрямками та політикою на рівні ЄС – на основі цього будуть розроблятися/концептуалізуватися розділи проєктної заявки. Це саме питання «актуальності», бо проєкти, які не сприяють досягненню цілей реалізованої політики/програми/конкурсу, не будуть профінансовані. Таке розуміння має передбачати не лише усвідомлення діапазону можливих тем, але й основи бажаного підходу та запропонованої схеми реалізації заходів, від якої значною мірою залежить методологічний підхід до пропонованого проєкту та його вплив.

Крок 2. Зрозумійте критерії оцінювання для конкретного конкурсу – загальні критерії, які описані вище, а також додаткові та спеціальні критерії, що застосовуються окремо для кожної програми, до якої ви збираєтеся подати заявку. Перегляньте повний набір критеріїв оцінювання для всіх етапів процесу оцінювання у полі нижче.

Добірка критеріїв для детального оцінювання

1. **Умови прийняття документів:**

- Заявки повинні бути подані до **кінцевого терміну подання**.
- Заявки повинні бути подані в **електронному вигляді**.
- Заявки (зокрема, додатки та супровідні документи) повинні бути подані з використанням форм, розміщених у Системі подання заявок (це НЕ повинні бути покликання на документи, доступні на інших сторінках – такі покликання носять суто інформаційний характер).
- Заявки повинні бути **повними** і мають містити всі необхідні розділи, а також обов'язкові додатки та супровідні документи.
- Заявки повинні бути **читабельними, доступними та придатними для друку**.
- Зазвичай застосовуються певні **обмеження щодо кількості сторінок** для кожного типу заходів (вони вказані в умовах теми та контролюються цифровими інструментами). Наприклад, якщо обсяг заявки не повинен перевищувати **70 сторінок**, то оцінювачі не розглядатимуть додаткові сторінки.
- На пізнішому етапі вас можуть попросити надати додаткові документи (для підтвердження статусу юридичної особи, перевірки фінансової спроможності, підтвердження банківського рахунку тощо).

2. **Відповідність вимогам**

- Дозволені заходи – це заходи, описані в умовах конкурсу (фінансуються лише вони, а не будь-які інші).
- Дозволені учасники (дозволені країни) визначаються умовами конкурсу.
- Географічне розташування (цільові країни) – заявки повинні стосуватися заходів, що проводяться у дозволених країнах.
- Тривалість – термін не повинен перевищувати кількість місяців, зазначену в оголошенні. Продовження тривалості можливе за умови належного обґрунтування та внесення відповідних поправок.
- Бюджет – повинен залишатися в межах, зазначених у конкурсних документах (мінімальний та максимальний розміри).
- Партнерство (у відповідних випадках) – мінімальна кількість партнерів повинна відповідати зазначеній в умовах конкурсу.
- Можливий критерій відповідності (застосовується до аплікандтів) – наявність у заявника плану гендерної рівності (ПГР).

3. Досконалість/Якість

Оцініть цілі проєкту:

- Чи є цілі проєкту чітко окресленими та відповідними щодо тематики?
- Чи можна їх виміряти та перевірити ступінь їхнього досягнення?
- Чи є вони досяжними у реальності?
- Чи є запропонована робота амбітною і виходить за межі провідних розробок, що наразі існують?

4. Вплив

Оцініть шляхи досягнення запланованого впливу:

- Чи робить проєкт суттєвий внесок у досягнення: 1) очікуваних результатів роботи над конкретним питанням; 2) ширшого впливу в довгостроковій перспективі, як зазначено у відповідних напрямках програми?
- Чи було визначено потенційні перешкоди на шляху до отримання очікуваних результатів/впливу та чи було запропоновано заходи щодо подолання цих перешкод? Чи визначені будь-які потенційні негативні екологічні наслідки або вплив? Чи належним чином описані заходи з пом'якшення потенційного негативного впливу?
- Чи були оцінені і кількісно визначені критерії та рівень значущості внеску проєкту в досягнення очікуваних результатів та здійснення впливу? Зокрема основні показники, орієнтири та припущення, використані для такого типу оцінювання?

5. Оцініть запропонований план роботи, а також необхідні для його реалізації заходи та ресурси:

- Чи є план робіт підготованим на високому рівні? Чи є він ефективним?
- Чи містить він кількісну інформацію, завдяки якій можна відстежувати прогрес під час виконання цього плану?
- Чи у побудові плану було дотримано логічної схеми (наприклад, щодо термінів виконання робіт)?
- Чи відповідають ресурси, виділені на програми робіт, їхнім цілям і очікуваним результатам?
- Чи визначені критично важливі ризики, пов'язані з виконанням проєкту, і чи запропоновані належні заходи щодо їхньої мінімізації?

6. Оцініть рівень учасників та консорціуму загалом:

- Чи відповідає консорціум цілям проєкту та чи мають його члени необхідні знання та досвід?
- Чи мають партнери доступ до критичної інфраструктури, необхідної для реалізації проєктної діяльності?
- Чи доповнюють учасники один одного (і чи охоплюють вони весь ланцюг створення цінностей, де це доречно)?
- Яким чином кожен із них робить свій внесок у проєкт? Чи має кожен із них вагому роль та адекватні ресурси в межах проєкту для виконання своїх обов'язків (тобто чи мають вони достатню операційну спроможність)?
- Чи мають вони необхідну фінансову та операційну спроможність?

Крок 3. Розробіть чіткий план підготовки проєктної заявки із зазначенням термінів, етапів, завдань і відповідальних осіб, оскільки після публікації оголошення про конкурс у вас буде небагато часу (приблизно до двох місяців) для цієї роботи, яка може виявитися дуже інтенсивною. Це також сприятиме розбудові вашої спроможності з плином часу розробляти та впроваджувати дедалі складніші проєкти.

Крок 4. Залучіть партнерів, якщо це можливо, від самого початку підготовки проєктної заявки. Рівень партнерства на етапі подання заявки є індикатором якості партнерства на подальшому етапі реалізації та запорукою успіху проєкту в цілому. Якщо необхідно знайти партнерів, зробіть це, за можливості, до оголошення конкурсу та підтримуйте партнерство протягом певного часу, оскільки що міцніше партнерство загалом, то легше розробляти та реалізовувати проєкти разом.

Для пошуку партнерів ви можете скористатися [сторінкою Європейської комісії про фінансування та тендери](#).

Крок 5. Розробіть загальну методологію проєкту та у логічний спосіб структуруйте всі елементи проєкту, аби забезпечити взаємозв'язок між ними відповідно до логіко-структурної матриці/логічної схеми проведення заходів. Передусім має бути чітко сформульована проблема і визначені шляхи її вирішення, як це буде в проєктній заявці. Актуальність проблеми має стояти на першому місці, оскільки відповідь на питання, чому потрібно реалізувати певні заходи, чому розв'язання проблеми важливе і для кого саме, виправдовує необхідність запланованих дій. У проєктних заявках актуальність проблеми описується у довідковій інформації про стан справ та аналізі потреб:

- Чому проблема, на вирішення якої спрямовано проєкт, є важливою?
- Чому проблему потрібно вирішувати саме зараз?
- Як запропоновані заходи забезпечують досягнення бажаного впливу на ситуацію?
- Чому запропоноване об'єднання є саме тією командою, яка може виконати цю роботу (якщо цей пункт є доречним)?
- Що станеться, якщо проблема залишиться невирішеною? Які зміни відбудуться, якщо проблему буде вирішено?

Крок 6. Детально опишіть заходи, які необхідно здійснити з метою досягнення очікуваного впливу, визначте їхню послідовність та оберіть відповідального партнера/особу. Діяльність, яку ви збираєтеся здійснити, має бути прийнятною, тобто має відповідати положенням конкурсу. Якщо ви запропонуєте заходи, не зазначені в положенні про конкурс, вони або вся заявка будуть виключені/дискваліфіковані. По-друге, діяльність має логічно впливати із загальної методології проєкту та відповідати підходам до розв'язання проблем, на які орієнтований ваш проєкт. Відповідно до логіки планування проєкту, якщо дії спрямовані на усунення причин цих проблем, вони є релевантними, оскільки завдяки їх реалізації ви досягнете своїх цілей (розв'яжете проблему) і досягнете очікуваного впливу.

Крок 7. Встановіть на рівні проєкту важливі показники, включаючи розрахунок базових і цільових показників. Перше, що ви при цьому повинні взяти до уваги, це показники програми, які зазвичай згадуються в положенні про конкурс. Вам потрібно прописати в заявці всі або принаймні ті показники з програми, які стосуються вашого проєкту (як проміжні (продукти, outputs), так і кінцеві результати). Процес визначення індикаторів можна розглядати як тест обґрунтованості цілей проєкту, котрий може сприяти покращенню його дизайну. Якщо попередні кроки виконано належним чином, то цей крок має бути реалізований без особливих складнощів.

Можна встановити такі види індикаторів:

- **Індикатори процесу** вимірюють те, що відбувається під час реалізації, вони в основному зосереджені на виконанні діяльності.
- **Індикатори продукту (outputs)** показують, чи отримані безпосередні продукти активностей або комплексу заходів. Вони є специфічними для видів діяльності, як правило, створюються в межах класичного проєктного підходу і впливають безпосередньо з результатів запланованих активностей. Зазвичай за ними легко звітувати, якщо виконавці збирають дані з необхідним рівнем деталізації.

- **Індикатори опосередкованих результатів (outcomes)** сигналізують про те, чи відбуваються коротко- та середньострокові бажані зміни. Вони мають бути чутливими до запланованих дій таким чином, щоб показати зміни, які відбулися саме завдяки їх реалізації. Однак зазвичай на них впливають також інші чинники: у межах проєкту можна побудувати дорогу, але те, чи буде вона використовуватися та чи принесе користь мешканцям та суспільству, безумовно, залежить від її характеристик та дизайну, а також від інших факторів, як-от культурні звички, система стимулів або наявність відповідної інфраструктури та послуг.
- **Індикатори впливу/контексту (impact/context indicators)** вказують на те, наскільки були досягнуті загальні (середньострокові й довгострокові) та стратегічні цілі політики чи дій. Ці індикатори визначають заздалегідь (ex ante) відносно до макроекономічного та секторального середовища, у яке ми втручаємося: вони діють як індикатори контексту. За фактом реалізації проєкту (ex post) їхня еволюція показує, чи середовище змінюється в належному напрямі та яким чином. Вони мають показати області, де втручання могло мати вплив.

Візьміть до уваги, що індикатор складається з:

- **назви:** наприклад, довжина відремонтованої дороги;
- **визначення:** описує одиницю вимірювання того, що оцінюється, та як значення індикатора розраховується (наприклад, км відремонтованої місцевої дороги у відношенні до загального кілометражу місцевих доріг в районі, де здійснюється проєкт);
- **вихідний рівень (базове значення, baseline):** контрольне значення на початку реалізації проєкту (або останнє доступне), відносно якого буде оцінюватися прогрес;
- **проміжне значення (milestone):** визначається на певному етапі шляху до кінцевої мети; їх може бути більше одного, якщо втручання здійснюється тривалий час;
- **цільове значення (final target):** сигналізує, які зміни очікуються та в якому напрямі;
- **звітний період** (зазвичай рік), до якого належать базова лінія, етап(и) і кінцеві цільові значення;
- **джерело перевірки** (джерело, звідки беруться дані для отримання числового значення індикатора на момент проміжного чи кінцевого його вимірювання);
- **частота оновлення:** періодичність, з якою індикатор оновлюється або потребує оновлення;
- **відповідальність бенефіціарів** за збір даних і розроблення індикатора.

Базове значення має стосуватися найближчого можливого моменту до початку втручання. Для індикаторів продукту (**outputs**) базова лінія зазвичай дорівнює нулю.

Встановлення цільових значень (**targets**) для індикаторів є найбільш делікатним і важким завданням у створенні системи індикаторів. Найбільш поширеним підходом до розроблення цілей є використання попередніх тенденцій і досвіду: досвід показує, чого ймовірно можна досягти, а чого ні. Однак неможливо просто екстраполювати попередні тенденції на майбутнє: необхідно взяти до уваги обсяг ресурсів, спрямованих на реалізацію проєкту, і порівняти його з ресурсами з різних джерел, які були доступними в минулому, перевірити, як змінились активності, спрямовані на розв'язання проблем, а також врахувати зміни щодо інших факторів, які мають вплив на кінцеві зміни.

Крок 8. Розробіть робочий план і визначте результати (продукти, deliverables).

Наприклад, підготуйте графік реалізації кожного робочого пакета/кожної активності та визначте необхідні для цього ресурси, крім фінансових. Для цієї мети найбільш використовуваним і адекватним інструментом є [«Діаграма Ганта»](#). Програми ЄС через платформу «Тендери та фінансування» надають шаблон для діаграми Ганта, який потрібно вставити в заявку (див. останній крок – супровідні документи). Робочий план і результати

мають відповідати методології проєкту, йти в логічній послідовності та показувати, що заявник розуміє, яку діяльність потрібно виконувати і коли, щоб проєкт завершився вчасно та успішно. Чітке визначення продуктів і часового графіка їх підготовки є також важливим для того, щоб заявка виглядала якісною. Також необхідно показати ресурси, які будуть потрібні для виконання запланованих активностей та отримання очікуваних продуктів (ІКТ, людські ресурси тощо), пояснити, як ці ресурси будуть залучені до реалізації проєкту (навіть якщо вони з нього не фінансуються).

Крок 9. Визначте ризики та відповідні заходи їх пом'якшення. План управління ризиками є одним із ключових елементів якісної заявки, оскільки він доводить, що заявник повністю усвідомлює контекст проєкту та можливі перешкоди, з якими можна зіткнутися під час його реалізації. Розробіть повноцінний план і систему управління ризиками, які б враховували внутрішні та зовнішні ризики, імовірність їх настання, їхній вплив і заходи їх пом'якшення, а також систему моніторингу ризиків під час реалізації проєкту.

Крок 10. Розробіть план/заходи поширення і використання результатів проєкту та супровідних комунікацій. У цьому плані мають бути перераховані заходи з комунікації та поширення результатів проєкту, які мають бути реалізовані, визначено, на які зацікавлені сторони вони будуть спрямовані (на основі стейкхолдер-аналізу), які ключові повідомлення та канали, включаючи засоби масової інформації, будуть залучені. Необхідно розробити інструменти для комунікації та поширення результатів проєкту (наприклад, кампанії в ЗМІ, інформаційні бюлетені тощо).

Крок 11. Розробіть бюджет проєкту. Залежно від вимог, він може бути дуже детальним (за діяльністю, партнером, роком, видами витрат), чи скороченим для менших проєктів, як-от одноразові виплати/гранти (таблиця з активностями та калькуляцією витрат). Також може бути необхідно включити інформацію про тендерні процедури. Бюджет проєкту має бути підготовлений з урахуванням (1) заходів, що плануються, (2) зобов'язання партнерів, (3) типів необхідних витрат. Бюджет потрібно дуже добре узгодити з планом роботи, інакше невідповідності вплинуть на зменшення кількості балів, які може отримати заявка. Те ж стосується зобов'язань партнерів (якщо такі є) – якщо на партнерів покладаються певні зобов'язання і вони не відображені в бюджеті, заявка може отримати менше балів. Для складних проєктів підготовка бюджету може зайняти більше часу, ніж розроблення решти розділів заявки, оскільки оцінки мають базуватися на обґрунтуваннях і бути дуже близькими до реальної вартості майбутніх заходів. У процесі реалізації проєкту, якщо вартість тих чи інших заходів виявиться вищою, ніж запланована, буде відшкодована лише початково визначена вартість, а решту коштів заявник/бенефіціар буде змушений покрити самостійно.

Крок 12. Розробіть план тендерних закупівель (якщо такі передбачаються). Оскільки кошти ЄС є публічними, їх витрачання має відповідати правилам ЄС щодо публічних тендерних закупівель. Основні принципи таких закупівель відповідно до правил ЄС можна знайти [за покликанням](#).

Крок 13. Візьміть до уваги горизонтальні питання: гендерна рівність, недискримінація, рівний доступ (соціальний вплив / нікого не залишити осторонь), захист навколишнього середовища / пом'якшення наслідків зміни клімату (DNSH – do not significantly harm – не завдавати значної шкоди) та інше. Важливий розділ форми заявки буде присвячений поясненню того, як проєкт сприятиме врахуванню цих горизонтальних питань, яким приділяється все більше уваги з кожним новим періодом фінансування. Наприклад, у межах програми Horizon Europe в заявках потрібно надати План гендерної рівності, тобто заходи, яких необхідно вжити в проєкті для сприяння реалізації цього принципу. Є проєкти, у яких допускається включення лише обмеженої кількості заходів для забезпечення врахування цих горизонтальних питань, проте заявник повинен довести, що всі заходи в проєкті передбачені з розумінням відповідних горизонтальних питань.

Крок 14. Переконайтеся, що ви надали всі необхідні супровідні документи. Переліки супровідних документів включають як документи, однакові для різних проєктів ЄС, оскільки певні підходи узгоджені на рівні ЄС, так і специфічні для конкретного конкурсу

Процедура оцінювання заявки і зворотний зв'язок

У більшості випадків процедура оцінювання заявки складається з двох етапів:

1. Оцінювання на предмет відповідності адміністративним вимогам/критеріям прийнятності.
2. Технічна та фінансова оцінка.

На першому етапі оцінюється, чи аплікант підходить під визначені програмою критерії і чи заявка підготовлена відповідно до формальних вимог конкурсу (подана вчасно, містить усі необхідні документи, документи підготовлені відповідно до визначених шаблонів тощо). Якщо заявка не відповідає формальним вимогам, вона відхиляється і не оцінюється за змістом.

Якщо заявка проходить перший етап, то розпочинається друга фаза оцінювання, яка своєю чергою включає декілька етапів:

- індивідуальне оцінювання, що проводиться принаймні двома окремими експертами (може бути залучено до п'яти окремих експертів);
- скликання консенсусної групи, яка узгоджує спільну позицію щодо коментарів і балів;
- підсумковий звіт про оцінку, підготовлений оцінювальним комітетом (панеллю), включаючи остаточні бали та рейтинг.

Деякі критерії оцінювання проєктних заявок:

Актуальність: чіткість і послідовність проєкту, цілей і планування; ступінь їхньої відповідності тематиці, пріоритетам і цілям конкурсу; відповідність загальному стратегічному і законодавчому контексту ЄС; європейський/транснаціональний вимір проєкту; вплив/інтереси низки країн (ЄС або прийнятних країн, що не є членами ЄС); можливість використання результатів в інших країнах; потенціал для формування відносин на основі взаємної довіри/транскордонного співробітництва.

Якість:

- **розроблення і реалізація проєкту** – технічна якість; логічні зв'язки між виявленими проблемами, потребами та запропонованими рішеннями (концепція логічної структури); методологія реалізації проєкту (концепція та методологія, управління, процедури, графік, ризики та керування ризиками, моніторинг і оцінка); можливість реалізації проєкту в запропоновані терміни; економічна ефективність (достатній/відповідний бюджет для належної реалізації; найкраще співвідношення ціни та якості);
- **команда з реалізації проєкту та механізми співпраці** – якісний рівень організації консорціуму та/або проєктних команд; належні процедури та механізми розв'язання проблем у межах роботи проєктних команд та консорціуму.

Вплив: задоволення амбіційних очікувань та прогнозований довгостроковий вплив результатів на цільові групи/широкі кола громадськості; відповідна стратегія поширення/масштабування проєкту для забезпечення сталості та довгостроковості впливу; сталість результатів після завершення фінансування з боку ЄС.

Сталість: відповідь на запитання про те, якою мірою/скільки триватимуть безпосередні вигоди від реалізації заходів; базується на вивченні фінансових, економічних, соціальних, екологічних та інституційних можливостей систем, необхідних для збереження та підтримання впливу протягом тривалого часу; також містить аналіз стійкості, ризиків та потенційного балансу плюсів і мінусів.

Розроблено на основі керівних принципів, що регулюють подання заявок до декількох програм ЄС та критеріїв оцінки ОЕСР (Організації економічного співробітництва та розвитку)

На основі звіту та рейтингового списку, наданого оцінювальним комітетом (панеллю), орган, що надає гранти, переглядає результати оцінювання, складає остаточний рейтинговий список та інформує учасників. Результат також публікується у бібліотеці порталу апліканта, який створюється при його реєстрації. Якщо пропозиція була успішною, аплікант отримує лист-запрошення на підготовку гранту. [Додаткова інформація.](#)

Якщо пропозиція відхилена, аплікант отримує лист про відмову. Зазвичай у цьому листі вказуються причини відхилення.

Оскаржити відхилення щодо змісту проєкту не можна. Але якщо аплікант вважає, що відхилення пропозиції відбулося через помилку в процедурі відбору, він може подати скаргу (дотримуючись термінів і процедур, викладених у листі про результати оцінювання).

Метою цих процедур є повторне вивчення обставин процедури відбору та прийняття остаточного рішення щодо заявки. Особливості розгляду скарг (запитів на перегляд) такі:

- скарги мають бути зосереджені на аспектах, що стосуються оцінки пропозицій (наприклад, перевірки на прийнятність, процедури оцінки тощо), а не на їхній суті;
- може бути розглянутий лише один запит на перегляд для кожної пропозиції;
- запити на перегляд не завжди призводять до повторної оцінки пропозиції (нова технічна оцінка з новою групою оцінювачів);
- якщо буде прийнято рішення про повторну оцінку пропозиції, то вона буде оцінена в тому вигляді, у якому вона була подана спочатку; жодна додаткова інформація не буде прийнята;
- результати повторної оцінки будуть надані заявникові таким же чином, як і для повідомлення результатів процесу первинної оцінки. Друга скарга не може бути подана.

Висновки та рекомендації

ЄС уже тривалий час надає можливість українським інституціям регіонального та місцевого рівня брати участь у різноманітних програмах, спрямованих на розбудову інституційної спроможності, розв'язання актуальних питань місцевого та регіонального розвитку, імплементацію ключових реформ на місцевому рівні, зміцнення місцевої демократії і розвиток громадянського суспільства, подолання кризових ситуацій, забезпечення сталості й адекватне реагування на глобальні зміни тощо.

Коло таких можливостей постійно розширюється, особливо після підписання Україною Угоди про асоціацію з ЄС. У межах програм сусідства діє велика кількість таких, що стосуються технічної допомоги. Уже сьогодні Україна має доступ до низки програм транскордонного і транснаціонального співробітництва, а також до таких потужних секторальних програм, як-от LIFE, HORIZON EUROPE, ERASMUS+, SINGLE MARKET, CREATIVE EUROPE, DIGITAL EUROPE, CONNECTING EUROPE FACILITY, EU4HEALTH та деяких інших, які мають і «м'яку» (експертну), і «тверду» (інвестиційну) складові. Багато європейських програм розширили свою підтримку України після початку повномасштабного вторгнення, мобілізовано такий європейський інструмент підтримки країн, які стикаються з надзвичайними викликами, як-от МЕХАНІЗМ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ ЄС (UNION CIVIL PROTECTION MECHANISM).

Ще більше можливостей відкривається з набуттям Україною статусу кандидата в члени ЄС. З 2024 року має запрацювати інструмент Ukraine Facility, який спеціально розробляється для підтримання України на шляху євроінтеграції та відновлення. Одночасно відкривається доступ до інших європейських програм, як-от Interreg Europe.

Огляд цих програм і їх особливостей наведено вище. Повноцінне використання їх можливостей значною мірою залежить від активності і спроможності інституцій на регіональному і місцевому рівні працювати з європейськими програмами. Проте досвід участі в програмах ЄС різний у різних регіонах і громадах. У деяких випадках основну роботу в цьому напрямі ведуть обласні адміністрації та обласні ради, а також ОМС, у деяких активно працюють спеціально створені інститути чи агенції розвитку. Одні вже багато років беруть у них участь і залучають європейські ресурси й експертизу, інші роблять на цьому шляху лише перші кроки.

Для тих, хто зацікавлений в участі у програмах ЄС, існують різноманітні майданчики з надання інформації про наявні програми й актуальні можливості участі в них – їх огляд також наведено вище.

Треба взяти до уваги, що особливість програм ЄС, як загалом більшості міжнародних програм, полягає в тому, що можливість участі в них відкривається через конкурси проєктних пропозицій, які оголошуються регулярно. Коли відкривається набір проєктних заявок, у межах відповідних програм надається чітка інформація про очікувані пріоритети проєктів, вимоги до проєктних заявок, термін і спосіб їх надання, публікуються положення про конкурс, проводяться інформаційні дні і консультації для потенційних учасників. Для більшості програм загальні правила підготовки таких проєктних пропозицій схожі і в їх основі лежать принципи і підходи проєктного менеджменту, знання яких є ключовою передумовою доєднання до європейських програм.

Однак, як показало вибіркове опитування, на місцевому та регіональному рівні зберігається брак системного підходу до налагодження проєктної роботи на інституційному

рівні, з одного боку, і брак компетенції у сфері проєктного менеджменту у фахівців, які залучені до такої роботи, з іншого. Деяка інформація щодо кроків підготовки проєктних пропозицій відповідно до засад проєктного менеджменту також наведена в цьому посібнику і, сподіваємось, буде корисною для тих, хто має намір розширити свою участь в програмах ЄС.

Але жоден посібник не може замінити практичний досвід, який набувається в межах відповідних практично орієнтованих тренінгів і реальної підготовки проєктних заявок та управління проєктами, а також аналізу конкретних кейсів та обміну досвідом з колегами. При цьому навіть негативний досвід є корисним – його аналіз дозволяє побачити власні слабкі місця і надалі докласти зусиль до їх усунення.

Навички проєктного менеджменту, про які тут іде мова, корисні не тільки для роботи з європейськими й іншими міжнародними програмами. Це ті навички, які дозволяють загалом підвищити якість управління місцевим і регіональним розвитком. Чітке розуміння логічної схеми проєкту, визначення цільових аудиторій та індикаторів різного типу, управління ризиками, урахування принципів сталості й інших горизонтальних питань, налагодження моніторингу реалізації проєктів – усе це складові ефективного менеджменту в будь-якій сфері.

Але ще раз варто наголосити: ключовою передумовою оволодіння навичками проєктного менеджменту і повноцінної участі в європейських програмах є проактивна позиція відповідних інституцій і тих колег, які в них працюють.

Література:

1. Better Regulation GUIDELINES. [Електронний ресурс]. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: https://commission.europa.eu/system/files/2021-11/swd2021_305_en.pdf.
2. DG NEAR Guidelines on linking planning/programming, monitoring and evaluation [Електронний ресурс]. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2019-01/20160831-dg-near-guidelines-on-linking-planning-programming-vol-1-v-0.4.pdf>.
3. Digital Europe Programme. Call to proposal. [Електронний ресурс]. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: https://ec.europa.eu/info/funding-tenders/opportunities/docs/2021-2027/digital/wp-call/2023/call-fiche_digital-2023-deploy-04_en.pdf
4. Erasmus for young. Entrepreneurs. Programme Guide. [Електронний ресурс]. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.erasmus-entrepreneurs.eu/upload/Programme%20Guide%20EN,%20Update%20Mar%202023.pdf>
5. Erasmus+ Programme Guide. Version 3 [Електронний ресурс]. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: https://erasmus-plus.ec.europa.eu/sites/default/files/2023-04/ErasmusplusProgramme-Guide2023-v3_en.pdf
6. Frequently Asked Questions (FAQs) for TAIEX experts. [Електронний ресурс]. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://neighbourhood-enlargement.ec.europa.eu/system/files/2022-06/10.06.2022-Frequently%20Asked%20Questions%20%28FAQs%29%20for%20TAIEX%20experts.pdf>
7. Funding & tender opportunities. Online Manual. [Електронний ресурс]. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: <https://webgate.ec.europa.eu/funding-tenders-opportunities/display/OM/Online+Manual>.
8. Guide to Research and Innovation Strategies for Smart Specialisations (RIS3). [Електронний ресурс]. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/documents/portlet_file_entry/20125/RIS3+Guide.pdf/19fa7820-9522-3a52-fb81-6cb9115b6b9f
9. Horizon Europe Робоча програма 2021–2022. (Рішення Європейської комісії С(2021)1940 від 31 березня 2021) [Електронний ресурс]. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: http://nkp.ntu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/12/%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D0%BB%D0%B0_%D0%BF%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf
10. Interreg Cross-Border Cooperation Programme Poland-Belarus-Ukraine 2021–2027. [Електронний ресурс]. – Warsaw – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://pl-ua.eu/files/uploads/DOCUMENTS%20INFO-PROMO/PBU%2021-27%20-%20Programme%20document%20strategic%20part.pdf>
11. Interreg Europe. 2021–2027. Programme manual. Version 2. [Електронний ресурс]. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: https://www.interregeurope.eu/sites/default/files/2023-02/IR-E_programme_manual_annexes.pdf

12. Interreg Next Poland-Ukraine. Communicative Strategy. [Електронний ресурс]. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: https://pl-ua.eu/files/uploads/pages_en/pbu2021-2027/documents/PL-UA%20Communication%20Strategy_21.06.2023.pdf
13. Interreg NEXT Польща-Україна 2021–2027. Програмний посібник Регулярні проекти Частина 1 – заявка. [Електронний ресурс]. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: https://pl-ua.eu/files/uploads/pages_en/pbu2021-2027/o%20programie/pierwszy%20nab%C3%B3r%20wniosk%C3%B3w/UA/VER2Manual/PL-UA_Programme%20Manual_regular%20projects_UA.pdf
14. Interreg VI-A Next Romania-Ukraine Programme Guidelines For Grant Applicants. [Електронний ресурс]. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: https://ro-ua.net/images/1_Guidelines_for_Grant_Applicants_ROUA_regular.pdf
15. National/Regional Innovation Strategies for Smart Specialisation (RIS3). [Електронний ресурс]. – 2023. – Режим доступу до ресурсу: https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/documents/portlet_file_entry/20125/Factsheet+Smart+Specialisation.pdf/74101a2c-c2b9-420e-9dbc-c37da591f041
16. Основна інформація про Програму Interreg NEXT Польща-Україна 2021–2027. [Електронний ресурс]. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: https://pl-ua.eu/files/uploads/pages_en/pbu2021-2027/prezentacje%20o%20programie/-%20PL-UA%2021-27%20podst.%20info_ukr.pdf
17. Програма Interreg VI-A NEXT Угорщина Словаччина Румунія Україна 2021–2027. Ухвалено Європейською Комісією 3 листопада 2022 року. [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: https://www.google.com/url?q=https://huskroua-cbc.eu/_download?id%3D63a060b38b39825c2c01e774&sa=D&source=docs&ust=1702039772069600&usg=AOvVawluayK3AFB03jSqRu4d0Pp9
18. Програма Цифрова Європа: усе про можливості на €6 млрд для українців. [Електронний ресурс]. – 2022. – Режим доступу до ресурсу: <https://thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/%D0%A3%D1%81%D0%B5%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%20%D0%BC%D0%BE%D0%B6%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%20%D0%BD%D0%B0%20%E2%82%AC6%20%D0%BC-%D0%BB%D1%80%D0%B4%20%D0%B4%D0%BB%D1%8F%20%D1%83%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%86%D1%96%D0%B2.pdf>

Автори посібника

Лаура Трофін

докторка філософії з європейських студій та соціології, фахівець із багаторівневого управління та управління коштами ЄС регіонального розвитку в Румунії, політологиня, координаторка групи та експертка з оцінки QURES для Агенції регіонального розвитку Південь-Схід, Руманья; фахівець із багаторічним практичним досвідом у сфері державного управління, оцінювання та впровадження програм і проєктів, що фінансуються Європейським Союзом, у тому числі в Румунії та інших країнах до та після вступу до ЄС (включаючи Phare та IPA), ґрунтовними знаннями у сфері моніторингу та системи оцінювання проєктної діяльності, аналізу державного управління, стратегії регіонального розвитку, структури державного управління, процесів децентралізації.

Мирослав Кошелюк

кандидат психологічних наук, експерт у сфері місцевого та регіонального розвитку, автор низки наукових праць із питань стратегічного планування, розвитку міст та агломерацій, міжнародного партнерства; координатор із розроблення стратегії відновлення та розвитку Одеси; фахівець із багаторічним досвідом розроблення та впровадження низки стратегічних документів локального та національного рівня, комунікаційного супроводу низки ключових реформ, співпраці з міжнародними організаціями у реалізації проєктів технічної допомоги. Брав участь у розробленні концепції, впровадженні та комунікаційному супроводі реформи місцевого самоврядування та децентралізації, працював директором Інституту розвитку міст (Вінниця), заступником міністра регіонального розвитку, будівництва і ЖКГ з питань євроінтеграції, радником Голови Верховної Ради та прем'єр-міністра України.